

Anette Jørs

Å nærme seg

En Q-metodologisk undersøkelse av pedagogisk psykologiske rådgivere i PP-tjenestens sin tilnærming til hjelperollen.

Masteroppgave i Rådgivningsvitenskap
Trondheim
Vår 2013

Institutt for voksens læring og rådgivningsvitenskap
Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
NTNU, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Trondheim

SAMMENDRAG

Formålet med denne masteroppgaven er å bidra til bevisstgjøring rundt ulike tilnærminger innenfor hjelperollen. Med teori forankret i et positivt menneskesyn, vil et humanistisk eksistensialistisk perspektiv og positiv psykologi bli utdypet. Oppgaven søker å etablere en høyere forståelse av relasjonene rådgivere i PP-tjenesten inngår i med foreldre og barn. Studien er bygget på følgende problemstilling: *”Hvilken opplevelse har rådgiver av sin tilnærming til hjelperollen?”*

Empirisk forskningsmateriale er samlet inn ved bruk av Q-metodologi. 14 pedagogisk psykologiske rådgivere har hver for seg gjennomført en sortering av 48 utsagn knyttet til subjektive opplevelser av hjelperollen. Ved å gjennomføre en faktoranalyse ble en tre faktorløsning valgt, hvor tre ulike syn ble presentert. Faktor 1 har fokus på dialogen og å lytte med åpenhet for prosess. Faktor 2 fremhever en realitetsorientering, hvor den synes å skille mellom personlig og profesjonell kompetanse. Faktor 3 har fokus på dialog og ærlighet med erkjennelse av makt til påvirkning. De ulike resultatene er blitt drøftet ut fra hvordan ulike syn kan ha implikasjoner for rådgivers tilnærming til foreldre og barn.

ABSTRACT

The aim of this master thesis is to contribute to awareness about different approaches within the helping relation. Theory based upon a positive view of humanity, with existentialistic humanistic and positive psychology is presented. This thesis seeks to increase higher understanding of the relations counsellors establishes with children and their parents. The thesis is built on the following research question: *What experience does the counselor have of its own approach to the helping relation?*

Empirical research data was collected through the use of Q- methodology. Counselors sorted 48 statements related to subjective experiences of being in a helping relation. Through factor analysis of the empirical material it emerged a three-factor solution, with three different views. Factor 1 emphasized trust, dialogue and openness of the process. Factor 2 highlighted a reality orientation, with a separation between professional and personal expertise. Factor 3 had focus on dialog and honesty, with awareness of its power to influence. The results have been discussed from how different views may have implications for the counselors.

FORORD

Denne masteroppgaven er mitt siste arbeid ved master i rådgivningsvitenskap ved NTNU. Prosessen har vært lang fra idéen til resultatet. Det har vært perioder hvor ting synes å stoppe opp og hvor veien videre synes vanskelig å få øye på. Samtidig har det vært stunder hvor det har vært interessant meningsfullt, hvor tema rundt oppgaven har gitt meg mot og engasjement for å fortsette. Mest har det vært av sistnevnte.

Jeg ønsker å rette stor takk til de 14 rådgiverne fra PP-tjenesten som har bidratt i masteravhandlingen min. Uten dem hadde jeg ikke kunne gjennomføre prosjektet.

Takk til mine medstudenter som har bidratt til at tiden på lesesalen har vært humørfullt. Jevne kaffepauser med mye latter har vært nødvendig og motiverende for å prosessen. En spesiell takk til Vivian Sekkenes, som har hjulpet med korrekturlesing, og oppmuntrende ord.

Takk til min venn og samtalepartner Lisbeth Åsheim som bidrog med en pilotsortering av utsagnene og hjalp meg med sine perspektiv på utsagnene.

Takk til min veileder Camilla Fikse som igjennom et positivt engasjement for fagfeltet har motivert og inspirert meg. Takk for raske tilbakemeldinger, oppmuntring, og tro.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Innhold

SAMMENDRAG	ii
ABSTRACT	iv
FORORD	vi
1. INNLEDNING	1
1.1 Grunnlag for masteroppgaven	1
1.2 Intensjon med forskningen	2
1.3 Presentasjon av PP-tjenesten	2
1.4 Begrepsavklaringer.....	3
1.5 Masteroppgavens strukturelle oppbygging.....	4
2. TEORETISK FORANKRING	5
2.1 Personsentrert teori	6
2.2 Personer i relasjon	7
2.2.1 Avhengighetsdimensjonen	7
2.2.2 Uavhengighet.....	8
2.2.3 Gjensidig avhengighet	8
2.3 Makt og innflytelse i hjelperelasjoner	9
2.4 Læringssyn	10
2.5 Positiv Psykologi	11
3 METODISK TILNÆRMING	14
3.1 Q - metodologi	14
3.1.1 Kommunikasjonsunivers	15
3.1.2 Design (og q- utvalg)	16
3.1.3 Personutvalget.....	17
3.1.4 Sorteringsprosessen.....	17
3.2 Faktoranalyse.....	19
3.3 Kvaliteten på forskningen.....	19
3.3.1 Validitet.....	20
3.3.2 Reliabilitet.....	21
3.3.3 Etikk	22
4 DATAANALYSE OG FAKTORTOLKNING	24
4.1 Faktor 1: Fokus på tillitt, dialog, og med åpenhet for prosess.....	26
4.2 Faktor 2: realitetsorientert, skiller mellom personlig og profesjonell kompetanse. 30	
4.3 Faktor 3 Med fokus på dialog, bevissthet og erkjennelse.	33
4.4 Oppsummering	36
5 DRØFTING	39
5.1 De tre faktorsynene.....	39
5.2 Helhetstenkning	40
5.3 Relasjonsdimensjonene.....	41
5.4 Dialogen	44
5.5 Det ideelle og det reelle selvet.	46
5.6 Personlig kompetanse.....	48
5.7 Læring og utvikling	50
6 AVSLUTNING	53

6.1	Videre forskning.....	53
6.2	Min forskerrolle - refleksjon og evaluering.....	54
7	REFERANSELISTE.....	59
8	VEDLEGG.....	63
8.1	Vedlegg 1 Design og utsagn.....	63
8.2	Vedlegg 2. Informasjonsskriv.....	68
8.3	Vedlegg 3 Instruksjonsbetingelse.....	70
8.4	Vedlegg 4 Sorteringskjema.....	71
8.6	Vedlegg 6: Faktorladninger og korrelasjon mellom faktorene.....	73
8.7	Vedlegg 7: Utsagernes plassering i faktorene.....	74
8.8	Vedlegg 7: Q-sorteringsmønster for de tre faktorene.....	78
8.9	Vedlegg 8 Distinguishing statements.....	79
8.10	Vedlegg 9 Consensus statements.....	81
8.11	Vedlegg 10 Reliabilitet.....	82

1. INNLEDNING

1.1 Grunnlag for masteroppgaven

Gjennom dette masterstudiet har det å øke sin selvinnsett vært en stor del av arbeidet for å bli en profesjonell rådgiver. Bevissthet og innsikt i hvordan man selv er, er helt nødvendig da dette vil ha avgjørende betydning for hvordan man møter andre mennesker, samt også hvordan man gjenkjenner og forstår relasjonene man inngår i. Da rådgivers personlige dimensjon er en del av essensen i rådgivningen vil profesjonalitet både bli forstått og realisert igjennom denne dimensjonen (Kvalsund, 2005).

Gjennom dette studiet er jeg blitt særlig engasjert og identifiserer meg med et positivt menneskesyn. Innenfor dette har humanistisk eksistensiell tradisjon og den positive psykologien gitt meg teoretisk forankring, men også verdier å ta med meg videre. Positiv psykologi har fått et økt fokus innen helse, psykiatri og rådgivningsfeltet de siste årene. Slektede begreper som coaching, salutogen coaching og empowerment har alle den positive psykologien som grunnleggende forståelse for sin tilnærming. Den positive psykologien innebærer i hovedsak et fokus på mennesket som i stand til å mestre livet, ved å lære å bruke sine særegne styrker og ressurser (Seligman, 2003). Synet på mennesket samsvarer også mye med det teoretiske perspektivet innenfor humanistisk eksistensialistiske teori, med Carl Rogers som grunnlegger.

Med en bachelorgrad i spesialpedagogikk, og nå masterstudie i rådgivning ønsket jeg i denne oppgaven å forene de to retningene for å undersøke synet til rådgivere innenfor pedagogisk psykologisk tjeneste. Jeg har interesse for barn som faller utenfor det ordinære undervisningsopplegget og hvordan man som rådgiver møter slike utfordringer. Med teoretisk bakgrunn og interesse for feltet ønsket jeg i dette forskningsprosjektet å se hvordan andres bevissthet rundt sin hjelperolle kan si noe om ulike tilnærminger som opererer i pedagogisk psykologisk tjeneste. Under rådgivningsstudiet har verdier som respekt og anerkjennelse for individets autonomi vært en verdi som er blitt prioritert og fokusert på. Dette gjorde at jeg også ønsket å studere dette området i forhold til andre utdanningsbakgrunner. Slik passet det fint å undersøke PP-tjenesten, da man her jobber tverrfaglig, og kan slik tenkes å ha ulike tilnærminger til hjelperollen.

1.2 Intensjon med forskningen

Intensjonen til PP-tjenesten er å tilrettelegge for at barn som faller utenfor den ordinære undervisningen skal kunne få hjelp og tilpasset opplæring etter sine behov. Pedagogisk psykologiske rådgivere skal utrede behov ved hjelp av samtaler, observasjon og testing (se mer i neste avsnitt 1.2 *presentasjon av PP-tjenesten*).

Intensjonen med denne oppgaven er å bidra til økt innsikt i hvordan rådgivere i PP-tjenesten opplever sin egen tilnærming til dette rådgivningsfeltet. Hvordan de opplever at de tilnærmer seg foreldre og barn. Innbefattet dette vil jeg studere maktforholdet i hjelperelasjonen, med et ønske om å kunne si noe om opplevelsen av den, og hvordan relasjonens uttrykk vil påvirkes av denne. Jeg valgte deltakere med ulik utdanningsbakgrunn for å se om det kunne ha innvirkning på tilnærmingen til feltet.

Problemstillingen er som følgende: *”hvilken opplevelse har pedagogisk psykologiske rådgivere i PP-tjenesten av sin tilnærming til hjelperollen”*

1.3 Presentasjon av PP-tjenesten

PP-tjenesten er en lovpålagt tjeneste i alle kommuner, som skal bistå med sakkyndig vurdering til barn og unge med spesielle behov. I arbeidet bistår de med observasjon, samtaler og kartleggingsverktøy. Skole eller barnehage og foreldre henviser alene eller sammen med barnet til PP-tjenesten for videre utredning. Som rådgiver i PP-tjenesten skal man sikre at barn med behov for særskilt hjelp og støtte får ta del i gode utviklings og læreprosesser.

I opplæringsloven § 5- 6 står det:

Kvar kommune og kvar fylkeskommune skal ha ei pedagogisk-psykologisk tjeneste. Den pedagogisk psykologiske tenesta i ein kommune kan organiserast i samarbeid med andre kommunar eller med fylkeskommunen. Tjenesta skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å leggje opplæringa betre til rette for elevar med særlege behov. Den pedagogisk psykologiske tenesta skal sørge for at det blir utarbeidd sakkundig vurdering der lova krev det. Departementet kan gi forskrifter om dei andre oppgåvene til tenesta.

På landelssamling for Stadped i 2010, holdt Kristin Halvorsen en tale hvor hun fokuserer på kompetanse i pedagogisk psykologisk tjeneste, hentet fra:

(<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/grunnopplaring/pedagogisk-psykologisk-tjeneste-.html?id=699010>)

Faglig skjønn og holdninger er sentralt. Jeg har reist mye i Norge og snakket med foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne/særskilte behov og derfor behov for særskilt støtte og hjelp. Tilbakemeldinger jeg får er ofte at det ikke er de formelle rettighetene og mangel på ressurser som er det største problemet. Ofte er det kompetanse og ikke minst holdninger til den enkelte pedagog, lærer eller assistent som er avgjørende for om barnet får et godt opplæringstilbud. Jeg har hørt mange solskinnshistorier/suksesshistorier fra foreldre som roser en spesiell lærer, pedagog eller assistent for å ha en grunnleggende løsningsorientert og positiv holdning til sine barn og elevers muligheter til utvikling og læring.

Jeg har derfor tro på at den positive og profesjonelle arbeidstaker er løsningen på mange av de utfordringene som barn med særskilte behov møter i barnehagen og skolen.

Budskapet til Halvorsen viser til erfaringer som er opplevd i møte med foreldre og barn. Dette kan synliggjøre et behov for mer forskning innenfor områder hvor positive holdninger, løsningsorientering og profesjonalitet søker å bli forstått. Dette vekker en nysgjerrighet hos meg omkring viktigheten av å studere tilnærmingene til rådgivere i PP-tjenesten.

1.4 Begrepsavklaringer

Jeg ønsker i dette avsnittet å gi en kort beskrivelse av fem begreper som er sentrale i oppgaven. De ulike begrepene er; tilnærming, relasjon, makt, og rådgiver/rådsøker

Rådgiver/rådsøker: I denne studien anvender jeg ordet rådgiver, som omhandler pedagogisk psykologiske rådgivere i PP-tjenesten. Rådsøkere vil i denne studien forstås som foreldre og barn. Begrep som hjelper, hjelpesøker og rådsøker vil også bli brukt, da teorien som anvendes baseres på gitte begreper.

Tilnærming blir i denne oppgaven forstått som måte å nærme seg foreldre og barn, da forstått mer som en hjelperelasjon.

Relasjon blir forstått som forholdet og kontakten mellom rådgiver, foreldre og barn.

Makt blir definert som ”the ability to do or act; capability of doing or accomplishing something” (Allgood & Kvalsund, 2003 s.45). Makt kan i dagliglivet oppfattes som et negativt ladet ord. I følge Allgood & Kvalund (2008) skal makt forstås mer nyansert med muligheter for å være både positiv, negativ og nøytral alt etter hvordan den kommer til uttrykk.

1.5 Masteroppgavens strukturelle oppbygging

For å skape struktur og oversiktighet i oppgaven vil det redegjøres for hvordan oppgaven er bygget opp. I kapittel 1 redegjøres *grunnlaget for masteroppgaven* med hensikt i å gi innblikk i hvorfor jeg fokuserer på valgt tema, samt begrep og struktur som blir brukt i oppgaven. I kapittel 2 presenteres den *teoretiske forankringen* oppgaven er basert på belyses, da med innblikk i fire ulike teoretiske innfallsvinkler til oppgavens problemstilling. I kapittel 3 redegjøres det for den *metodiske tilnærmingen*, med informasjon om utvalg og fremgangsmåte ved bruk av Q-metode, samt kvalitetssikring av metoden. I kapittel 4 presenteres *datanalyse og faktortolkning* hvor faktoranalysen blir presentert samt min tolkning knyttet til disse. I kapittel 5 er fokusert det på *drøfting* av resultatene i lys av problemstilling. I kapittel 6 presenteres en *avslutning* med oppsummering av studien, forskerrollen med refleksjon rundt min rolle som forsker. Avslutningsvis presenteres implikasjoner for videre forskning.

2. TEORETISK FORANKRING

I dette kapitlet presenteres den teoretiske rammen for avhandlingen.

Forskningsdesignet (Figur 1) er dannet på grunnlag av tidligere erfaringer, refleksjon og teoretisk innsikt som er utviklet under studiet. Designet er dannet på bakgrunn av kommunikasjonsuniverset som blir presentert mer inngående i neste kapittel om metodisk forankring. Målet med designet er å kunne balansere utsagnene som dannes for å få tak i de subjektive opplevelsene til utvalget. For å belyse dette vil effektene danne det teoretiske grunnlaget for undersøkelsen. Effektene er utvikling, fokus og relasjon, som videre er delt inn i nivåer for å vise ulike dimensjoner av effektene. Effektene vil være grunnlag for utsagnene som blir dannet, som beskrives mer inngående i kapittel 3.

Effekter	Nivåer			Celler
Utvikling	Konstant		Vekst	2
Relasjoner	Avhengighet	Uavhengighet	Gjensidighet	3
Fokus	Problemfokus		Positivt fokus	2

Figur 1: Min forskningsdesign

Eksistensiell-humanistiske tradisjon vektlegges med den personsentrerte teorien til Carl Rogers (1961), som fokuserer på troen på mennesket med dets muligheter og ressurser. For å belyse et annet perspektiv på mennesker vil relasjonsteorien til John Macmurray (1954) presenteres. Hans teori omhandler hvordan relasjoner er grunnleggende for hvem vi er, samt hvilke relasjonsdimensjoner som opererer. Innenfor relasjoner er makt et sentralt fenomen, derfor vil det belyses hvordan makt opererer i hjelperelasjoner og hvordan dette videre kommer til uttrykk. Et teoretisk perspektiv knyttet til utnytting av menneskers potensial vil forstås gjennom Carol Dweck (2006) og hennes læringssyn.

2.1 Personsentrert teori

Carl Rogers (1902 – 1987) var en amerikansk psykolog og psykoterapeut som baserte seg på eksistensielle spørsmål i møte med klienten, for å kunne klargjøre klientens verdenssyn. Sentralt i hans teori er det å akseptere klienten fullt ut. Det å stole på klienten bidrar til at klienten kan stole på seg selv, som videre vil være grunnlag for utvikling og kreativitet (Rogers, 1961). Rogers vektla nødvendigheten av å ta ansvar for våre liv ved å ta valg og handle i verden. Dette stammer fra et av hans kjente uttrykk ”being in the world” (Ivey et al., 2009 s. 351). Han fokuserte på hvordan rådgivers lyttende og empatiske ferdigheter var hele grunnlaget for en vellykket samtale. I følge Ivey et al., (2009) skal man tilnærme seg rådsøker ved å være tilstede og bidra til at rådsøker føler seg sett og hørt. Ved å reflektere tilbake de uttrykk rådsøker kommer med vil dette gjøre at rådsøker får bevissthet rundt egne tanker og følelser og dermed styrkes rådsøker (Ivey et al., 2009). I følge Rogers er målet å komme i kontakt med sitt indre selv, da det bare er i denne sammenheng man vil oppnå positiv handling og personlig oppfyllelse (Ivey et al, 2009).

Relasjoner står sentralt hos Rogers hvor han vektlegger hvor viktig det er at det begge parter i rådgivnings-samtalen fremstår som subjekt. Dette kan bare gjøres ved at rådgiver er kongruent og fullt og helt åpen for det som fremstår i samtalen. Han viser til at det kun er i erfaringsverden hvor man er åpen for å se, føle og høre rådsøker som vil gi det beste grunnlaget for utvikling, da det ikke er kompetanse og teoretisk innsikt som avgjør dette. Om det så fremstår et subjekt-objekt forhold i samtalen vil rådsøker bli objekt. På den måten vil rådgiver bli eksperten overfor rådsøker og sitte med svarene (Kvalsund & Allgood, 2005).

Ved å tilegne seg den humanistisk eksistensialistiske posisjonen vil man intensjonelt bevege seg mot det som er positivt og mulig i menneskelige relasjoner. Rogers syn på mennesket kan sees ut fra dets funksjon som et selvaktualiserende vesen, hvor mennesket er positivt, godt og fremadgående (Ivey et al., 2009). Styrken til å ha et bedre og mer produktivt liv ligger i individet selv, ikke i fortiden eller i de ytre omgivelsene (Kvalsund & Meyer, 2005). I hans personsentrerte teori sees selvet som en gestalt som søker helhet, dette er et iboende ønske i alle mennesker (Kvalsund, 2003).

2.2 Personer i relasjon

John Macmurray (1891 – 1976) var en skotsk filosof som presenterte begrepet ”personer i relasjon” (Allgood & Kvalsund, 2005 s.9). Han hevdet at menneskelige opplevelser i prinsippet er delte opplevelser, og at det menneskelige livet selv i sin mest individuelle form er et felles liv. Vår atferd er alltid preget av den andre personen, derfor kan man si at den personlige eksistens ikke kan benevnes som individuell, men hvor to personer er i relasjon (Macmurray, 1954). Macmurray fremhever, som Carl Rogers, at man ikke skal betrakte andre mennesker som objekt og som separate vesener, men innse at vi er gjensidig avhengig av hverandre (Kvalsund & Allgood, 2005). Macmurray utarbeidet så tre ulike typer relasjonsdimensjoner, avhengighet, uavhengighet og gjensidighet. Hver dimensjon kan enten være positiv eller negativ. Relasjonsdimensjonen er positiv dersom begge erkjenner det som et gjensidig behov. Relasjonen vil være negativ om en av partene har mindre behov for den dimensjonen relasjonen befinner seg i, eller om en annen type relasjon ville være mer fruktbar (Kvalsund & Meyer 2005).

Et ” jeg” og et ”du” er to likeverdige helheter som hver for seg utgjør det individuelle, men som til sammen utgjør personen. Man er derfor avhengig av en annen for å kunne vite hvem oss selv er, da det ikke er et selv uten et du. Jeget identifiseres i møte med et du som er både likt og forskjellig (Kvalsund & Meyer, 2005, s 17).

2.2.1 Avhengighetsdimensjonen

Et avhengighetsforhold kjennetegnes ved å man selv legger kontrollen utenfor, og at man er avhengig av at noen andre tar kontroll over mitt liv, handlinger, atferd, følelser osv. (Allgood, & Kvalsund, 1995a; Kvalsund, 1998).

Et avhengighetsforhold kjennetegnes ofte i den tidlige fasen av livet, ved at man da er avhengig av foreldre, lærere, og andre som tar ansvar for oss (Kvalsund, 2005). Forholdet kjennetegnes da som asymmetrisk. Relasjonen er positiv så lenge dette erkjennes som et gjensidig behov, eller at avhengighet er den utviklingsdimensjonen som best beskriver det utviklingsnivået som personene befinner seg på (Kvalsund & Meyer, 2005).

En hjelperelasjon er i et avhengighetsforhold i forhold til hjelpeoppgavene. Hjelperen sitter med informasjon og kunnskap som rådsøker ikke innehar. På denne måten har hjelperen makt over rådsøker. Denne ubalansen kan ha uheldige konsekvenser om man ikke er bevisst rådsøkers sårbare posisjon og sin egen maktstilling (Karlsdottir & Kvalsund 2009; Schein 2009).

2.2.2 Uavhengighet

Verdien av uavhengighet kan kjennetegnes ved at man ikke er avhengig av andre for å mestre sitt liv. Det vil si at man greier seg selv uten hjelp fra andre (Allgood & Kvalsund 1995; Kvalsund 1998). Et uavhengighetsforhold består av mer symmetri i relasjonen, hvor man har behov, rett og plikt til å overskride asymmetrien dersom det er grunnlag for det. Denne dimensjonen innebærer en selvstendigjøring, der personen handler ut fra egne tanker, følelser og intensjoner (Kvalsund & Meyer 2005). Uavhengighet er en verdsatt forståelse i vestlig kultur, hvor selvstendighet og individualitet er ideelt og ettertraktet (Allgood & Kvalsund, 1995a; Kvalsund, 1998).

På samme måte som avhengigheten trenger å bli møtt med en gjensidig erkjennelse for behovet og verdien på relasjonen, gjelder også dette uavhengighetsrelasjoner. Det betyr at begge parter har en gjensidig tillit til at uavhengigheten er tilstede og slik bevilges begge parter med likeverdighet og symmetri. Faren med en slike relasjoner er om den ene føler seg mer uavhengig enn den andre, da vil symmetrien trues og det vil provosere asymmetri i relasjonen. Dette kan også føre til at den som ønsker å opprettholde sin uavhengighet tar makt over den andre slik at dens uavhengighet trues (Kvalsund & Mayer, 2005).

2.2.3 Gjensidig avhengighet

Den gjensidige avhengigheten ligger i at begge aktører i relasjonen både er avhengige, uavhengige og gjensidige, og at en i et utviklingsperspektiv også får forståelse for både de positive og negative sidene ved dette. Det er bare i den gjensidige relasjonen man derfor ikke trues av et slikt utviklingsperspektiv. Her søker man å forstå begge sider i relasjonen, slik blir man ikke truet av asymmetri. I forståelsen av at det vil foregå vekslinger mellom behovet for

avhengighet og uavhengighet, ligger muligheten for genuin gjensidighet. Her rommes helheten av det relasjonelle feltet (Kvalsund & Mayer, 2005).

Ved å være i en dialog lærer både rådgiver og råde søker å være personer i relasjon. Det er igjennom dialogen man på den måten skaper gjensidighet. Selv om ikke rådgiver har det samme personlige behovet som råde søker er det nødvendig å tro på at det som kommer frem i samtalen også vil være meningsfullt for rådgiver. Uten tro på denne felles læringen i dialogen vil det ikke være en genuin dialog (Allgood & Kvalsund, 2008). Å være i en dialogisk relasjon vil derfor bety at kjernen for personligheten ikke er jeg, men ”jeg-du” (Macmurray, 1961/1999, gjengitt i Kvalsund & Allgood, 2005). En hjelperelasjon basert på gjensidighet vil kjennetegnes ved at man på samme nivå er enige om beslutningen om å være i et hjelpeforhold, som for eksempel kan være en avhengighetsrelasjon. Når hjelperen har formidlet sin kunnskap og råde søker har lært å selv bli ekspert er hjelpeforholdet gjensidig. Dette innebærer at ikke bare den ene er ekspert, men at man samarbeider med hverandre for å forstå hva man har behov for og utvikler sine ekspertiser (Karlsdottir & Kvalsund, 2009).

2.3 Makt og innflytelse i hjelperelasjoner

Som nevnt vil ethvert hjelpeforhold hvor hjelper sitter med kunnskap som den andre ikke har, være et asymmetrisk forhold hvor rådgiver sitter med makt, dette kan ha uheldige konsekvenser hvis ikke rådgiver har bevissthet rundt denne makten og råde søkers sårbare posisjon (Karlsdottir & Kvalsund, 2009). Skau (2011) hevder at en av de viktigste kjennetegnene ved møtet er denne strukturbestemte ulikheten, og at det å trenge profesjonell hjelp eller være avhengig av det offentlige kan oppleves som en krenkelse i seg selv.

Makt i sin renhet kan ikke defineres som verken positiv eller negativ, men blir av Kvalsund og Allgood (2003) forklart som å være nøytral, med muligheter for enten et positivt eller negativt utfall. Makt er definert som ”ability to do or act, capability of doing or accomplishing something” (Kvalsund & Allgood, 2003 s 45). Skau (2011) setter fokus på hvor viktig det er å være profesjonell og selvbevisst når man arbeider med mennesker som er spesielt sårbare. Alt for ofte blir det utøvd makt og krenkelser hvor tillitsforhold som er knyttet til ens posisjon blir misbrukt. Dette kan være for å tilfredsstille egne behov, og kan komme til uttrykk åpenbart og direkte, eller skjult og indirekte. Liten bevissthet rundt ens egen påvirkning og innflytelse kan

føre til at krenkelser blir utøvd ubevisst, men det kan også være bevisste valg, hvor man rettfærdiggjør det ved å sette sine egne behov først. Som en profesjonell hjelper besitter man kompetanse og midler som gjør at man vil være i stand til å både svekke og forsterke rådsøkers følelse av avmakt (Skau, 2011). Negativ maktutøvelse fremmer ikke utvikling hos rådsøker, makten må derfor være gjensidig forstått og erkjent (Karlsdóttir & Kvalsund, 2009).

2.4 Læringssyn

Ulike teorier knyttet til læringsbegrepet vil prøve å avdekke hva som fremmer og hemmer læring. Kvalsund & Karlsdóttir (2005) hevder at mennesket blir regnet som lærende vesen både atferdsmessig og kognitivt. Prosessen er medfødt og interaktiv, hvor omgivelsene gir kontinuerlige tilbakemeldinger om resultat. Gjerde (2003) hevder at det er tanker om oss selv og i hvilken grad vi tror på egen mestring styrer hvilke utfordringer vi søker og hvor utholdende vi er i møte med motgang og forvirring. Uten å utelukke noen av disse perspektivene kan man anta at vår tankegang vil bære preg av både ytre påvirkning og medfødte gener. Hvorvidt man da er determinert av gen og ytre påvirkning, stiller Carol Dweck (2006) spørsmålsteget ved. Hun mener at våre tankemønstre kan endres ved bevissthet rundt dem. I sammenheng med læreprosessen fokuserer hun på hvordan vår tankegang er avgjørende for i hvordan denne læringen fungerer. Tankene inneholder områder som vi tror på ved oss selv, og som virker styrende, med mye makt over vår selvforståelse (Dweck, 2006).

Det er to ulike former for våre tankemønstre, *fixed mindset* og *growth mindset*, som i denne oppgaven blir omtalt som å ha et konstant eller vekstsyn på utvikling. Ved et konstant læringssyn ser man på seg selv med mer konstante egenskaper. Når man feiler blir da dette en identitet heller enn en handling. På den måten blir man også redd for utfordringer, da selvbilde og selvfølelse blir satt på spill i en slik tankegang, hvor man "er" sine handlinger. Psykosyntesen tar også opp et perspektiv angående hvilke sider ved seg selv man "disidentifiserer, (har)" og hvilke man "identifiseres (er)" seg med (Assagioli, 1993, gjengitt i Kvalsund & Meyer, 2005). Hvorvidt man "er" eller "har" sine egenskaper vil avgjøres av bevisstheten rundt dem. Bevissthet om seg selv vil muliggjøre en desidentifisering og refleksjon hvor man unngår å bli offer for egne tankemønstre. Ubevisste reaksjonsmønstre

skygger for frihet og ansvar, slik må personen velge selv hvem han/hun vil være (Kvalsund & Meyer, 2005).

Ved å overføre dette til rådgivere i PP-tjenesten kan denne tankegangen tenkes å legge føringer for hvilken grad man tror på barn og foreldres potensiale. Det vil også ha en effekt på hvordan man selv utfører sitt arbeid i forhold til hva arbeidsoppgaver man søker og hvor åpen man er for å lære. Dweck (2006) hevder at mennesker med et konstant læringssyn ikke nødvendigvis har dårligere selvbilde, men står i en mer sårbar situasjon om de skulle feile. Ved å ha tro på talent og bidra til bevissthet tillater mennesket å utvikle sitt potensiale. Man kan derfor anta at ut fra dette perspektivet vil rådgivere i PP-tjenesten ha behov for en bevissthet rundt sin egen tankegang og hvordan man signaliserer dette i møte med foreldre og barn.

2.5 Positiv Psykologi

Hvorvidt det er gener eller miljø som styrer vår livskvalitet har hatt ulikt fokus innenfor psykologiske tradisjoner. Lyhre og Knop (2008) viser til at før andre verdenskrig hadde psykologien tre klare målsetninger, helbrede psykisk sykdom, gjøre livet mer produktivt og tilfredsstillende, samt å avdekke og fremme stort talent. Dette førte til at flere kunne få hjelp da man oppdaget at ulike sinnslidelser som tidligere var uklare, ble vitenskapelig avdekket, og slik kunne helbredes eller lindres. Det var likevel et fokus som gikk i glemmeboken av de tre målsetningene, det å gjøre menneskets liv bedre og fremme genialitet (Lyhre og Knop, 2008).

De siste årene har positiv psykologi blitt et kjent begrep innenfor ulike hjelpeområder. Martin Seligman (2002) er en forkjemper av den positive psykologien og har satt et nytt lys innenfor denne tenkningen. Han kritiserer de tradisjonelle psykologiske tilnærmingene for å være for problemfokuseret, med et ønske om å snu dette ved å ha fokus på det positive og styrkene med mennesket. Han er opptatt av hvordan fokus på svakheter også har en tendens til å forsterke svakhetene, og at man på den måten også forsterker positive ringvirkningene ved å ha et fokus på styrkene.

Barneoppdragelse er langt mer enn å reparere det som er galt med dem. Det handler om å avdekke og fremme deres sterkeste egenskaper, det de eiger og det de er best til, og hjelpe dem til å finne sine nisjer, hvor de best kan leve ut disse styrkene (Seligman, 2002, s.28).

Jørgen Lyhre og Knop (2008) viser til hvordan den positive pedagogikken og psykologien har et mål om å skape en forandring i psykologiens fokus, fra å være opptatt av å reparere det verste til å skape positive egenskaper. Han sier at like viktig som å ”reparere” skader er det å forebygge psykiske lidelser. Å fokusere på menneskets styrker virker forebyggende, slik er det også behov for å skape en vitenskap som omhandler styrker og hvordan man kan fremme disse (Lyhre og Knop, 2008).

3 METODISK TILNÆRMING

I dette kapitlet ønsker jeg å rette oppmerksomhet mot de metodiske valg oppgaven er basert på. Metoden implementerer styrker både fra den kvalitative og kvantitative forskningstradisjon, slik er dette en metode som har en ny måte å studere subjektive opplevelser på, Q – metode (Brown, 1996).

3.1 Q – metodologi

Q-metoden ble utviklet av den britiske fysiker og psykologen William Stephenson i 1935 som en vitenskapelig metode som i større grad skulle ta hensyn til den operante subjektiviteten fremfor den rådende naturvitenskapelig tradisjons fokus på en objektiv sannhet (Thorsen & Allgood, 2010). Etersom subjektivitet er et fenomen som vanskelig kan la seg måle diskuterte Stephenson at subjektiviteten må håndteres som operant subjektivitet for å kunne gi et vitenskapelig og forskningsmessig grunnlag (Wolf, gjengitt i Thorsen & Allgood, 2010). Ved å bruke ordet operant ønsker man å vise at subjektivitet ikke er et mentalt konsept, det er ikke noe vi bevisst bruker, men heller en spontan atferd eller aktivitet (Watts & Stenner, 2010). De subjektive meningene som kommer frem vil bli til objektiv forståelse, hvor man reflekterer meninger rundt det personlige feltet (Kvalsund, 1989).

Q-metoden er blitt omtalt for å være en del av den kvalitative og den kvantitative forskningstradisjon og danner en bro mellom de to (Brown, 1996). Den opererer med faktorer som i kvantitativ forskningstradisjon, tyngden ligger likevel på opplevelsene som gjør at den blir omtalt som å være mer kvalitativ i sin tilnærming (Brown, 1996). Q-metoden er fenomenologisk da den søker å observere og møte fenomener i erfaringsverden slik de fremtrer (Kvalsund, 2005). Combes, Hardy & Bunchan (2004) fremhever at Q-metode er fenomenologisk da den innebærer muligheter for forsker til å gjenkonstruere fortellinger til mange mennesker. Mengder av data som representerer de ulike forskningsdeltakerne setter fokus på likheter og forskjeller mellom individene til et bestemt fenomen. Metoden bærer med seg en sammensetning av teknikk for innhenting av data, analysemetode av subjektivitet, et begrepsmessig rammeverk og en vitenskapsfilosofisk retning (Brown & Good, gjengitt i Thorsen & Allgood, 2010).

Q-metode har fått navnet for å skille seg fra R-metode som i hovedsak undersøker korrelasjon mellom variabler, tester og utsagn. Q-metoden søker da heller å finne korrelasjoner mellom det subjektive meningsinnholdet som kommer til uttrykk gjennom sorteringer. De personene som korrelerer høyt med hverandre tilhører på den måten samme faktor og deler det samme synet (Thorsen & Allgood, 2010). Ved å bruke Q-metode åpnes det muligheter for å studere flere områder ved subjektivitet enn det som tidligere har vært gjort. Man kan nå studere holdninger som teoretiske problem heller å måle ”ting”(Stephenson, 1952).

I Q-metoden står abduksjonsprinsippet sentralt, som handler det å oppdage meningsmønstre som ligger i kommunikasjonsuniverset, og som blir tilgjengelig igjennom Q-sortering og tolkning av data (Thorsen & Allgood, 2010). Abduksjon er en logikk som er utarbeidet for oppdaging, ikke for testing og verifisering. En hypotese i den forbindelse trenger ikke å tvære en teknisk eller vitenskapelig påstand, men heller en forklaring på hvordan ordinære forhold er slik de er, og en intuitiv gjetting for årsaken til at gitte mønstre ble funnet (Shrank, 1998, gjengitt i Watts & Stenner, 2012). Forskerer i Q-metode er slik abduktiv ved å søke å sette seg inn i Q-sortererens meningsdanning (Stephenson, 1986a, gjengitt i Thorsen & Allgood, 2010).

3.1.1 Kommunikasjonsuniverset

Kommunikasjonsuniverset eller på engelsk; consensus, kommer fra det latinske ordet concursus som betyr ”a running together” (Brown, 1993, s 4). Kommunikasjonsuniverset dreier seg om det totale ytringsfeltet som fremkommer i kommunikasjonen rundt et tema, og er i prinsippet uendelig (Thorsen & Allgood, 2010). Ved å studere kommunikasjonsuniverset vil man ha grunnlag for å vurdere helheten i feltet man studerer basert på de subjektive opplevelsene som kommer frem (Kvalsund, 2005). Kommunikasjonsuniverset blir på den måten alle meninger, holdninger og verdier som kommer til uttrykk gjennom subjektive ytringer knyttet til et tema (Thorsen & Allgood, 2010).

For å danne kommunikasjonsuniverset i denne oppgaven hadde jeg et intervju med en tidligere ansatt i PP-tjenesten, for å få innsikt i hvilke begreper, teorier og perspektiver som opererer på området. Dette anså jeg som nødvendig for at kommunikasjonsuniverset kunne relateres til utsagnene som skulle utarbeides, og senere sorteres i en Q-sortering. Tidligere teoretisk innsikt knyttet til det spesialpedagogiske feltet utgjorde også en del av dette

kommunikasjonsuniverset. Det var imidlertid viktig å være bevisst på at dette samtidig kunne begrense kommunikasjonsuniverset, som ble viktig å være klar over. Slik ønsket jeg å åpne mest mulig opp for å kunne tillegge subjektiv mening.

3.1.2 Design og Q- utvalg

Et teoretisk forskningsdesign representerer det man tror operer logisk i en kommunikasjon rundt det valgte temaet (Karlsdottir & Kvalsund, 2010). Ved å bruke et forskningsdesign sikrer man å arbeide helhetlig og teoretisk rundt fenomenet man studerer. Man unngår på den måten å låse seg fast i noen synspunkt, og sørger for at det vil være en balanse i setningene, eller ”Q-utvalget” som dannes (Thorsen & Allgood, 2010). Jeg har i denne oppgaven basert meg på Fishers balanserte blokkdesign bestående av effekter, nivå og celler, som utgjør kjernen fra kommunikasjonsuniverset for fenomenet som utforskes (Ward, 2010). Temaet i undersøkelsen er rådgiveres opplevelse av tilnærming til hjelperollen, hvor jeg ønsker å representere dette med effekter innenfor relasjon, utvikling og fokusområde. Ved å se på effekten utvikling vil dette undersøke i hvilken grad rådgiveren tilnærmes mennesker med et syn på vekst med muligheter for læring og utvikling (a), eller om man ser på mennesket med mer konstante egenskaper (b). Relasjonseffekten vil gi et bilde på hvordan rådgivere opplever sin tilnærming ved at å synliggjøre om relasjonen er avhengig (c), uavhengig (d), eller gjensidig avhengig (e). Den siste effekten bidrar til å kunne si noe om hvordan tilnærmingen innehar et problemfokus (f) eller et positivt fokus (g).

Effekter	Nivåer			Celler
Utvikling	Konstant (a)		Vekst (b)	2
Relasjoner	Avhengighet (c)	Uavhengighet (d)	Gjensidighet (e)	3
Fokus	Problemfokus (f)		Positivt fokus	2

Figur 2: Min forskningsdesign

Basert på designet vil ulike kombinasjoner av nivåene balansere en struktur på setninger som dannes. Jeg har valgt å basere meg på 12 (2x3x3) ulike kombinasjoner av celler som utgjør følgende cellekombinasjoner: acf, acg, adf, adg, aef, aeg, bcf, bcg, bdf, bgd, bef, beg. Alle kombinasjonene består så av fire setninger tilhørende samme kombinasjon, to negative og to

positive. Dette utgjør til sammen $12 \times 4 = 48$ replikasjoner. Til sammen sorterer forskningsdeltakerne 48 utsagn. Det ble i forkant av undersøkelsen gjennomført en pilotsortering som førte til noen endringer på formuleringen i utsagnene. Jeg hadde fokus på å gi ulike innfallsvinkler under hver cellekombinasjon for å stimulere ulike perspektiver til fenomenet.

3.1.3 Personutvalget

Utvalget som gjennomfører sorteringen i undersøkelsen betegnes "P set", eller "P-utvalg". Det er viktig at dette utvalget representerer den kulturen hvor kommunikasjonsuniverset er hentet fra slik at de subjektive perspektiver som kommer frem kan tenkes å finnes der (Thorsen & Allgood, 2010).

I denne studien er utvalget pedagogisk psykologiske rådgivere som arbeider i pedagogisk psykologisk tjeneste innenfor kommunen. Jeg fikk med 14 deltakere til å sortere fra tre ulike PP-tjenester på tvers av landet. Jeg ba deltakerne om å oppgi navn og utdanningsbakgrunn ved siden av besvarelsen. Bakgrunnen for dette var at jeg ønsket å se om utdanningsbakgrunn ville ha innvirkning på hvordan rådgiverne opplever sin tilnærming til arbeidet de gjør.

3.1.4 Sorteringsprosessen

Sorteringsprosessen i Q-metode (Q-sortering) er handlingen der forskningsdeltakerne sorterer utsagnene etter en matrise (Thorsen & Allgood, 2010). Denne sorteringen representerer en persons subjektive opplevelsene i forhold til problemstillingen, som i denne sammenheng er tilnærmingen til hjelperollen (Karlsdottir & Kvalsund, 2009). Dette er en kvasi-normal fordeling hvor deltakerne er tvungen til å sortere utsagn, fra hvor de er helt enig (+5) til helt uenig (-5). Slik får man frem nyanserte og systematiske sammenligninger som vil gi et bilde på hvilke utsagn som er psykologisk signifikante (Karlsdottir & Kvalsund, 2009). Figuren under viser sorteringsskjemaet som jeg anvendte.

arbeidsforhold, var det også en mulighet å få et innblikk i hvordan de jobber. Jeg ba de resterende kontakte meg på telefon om noe skulle virke uklart.

3.2 Faktoranalyse

Utsagnene vil ha ulik psykologisk signifikans og variere for dem som sorterer. Det er når personer sorterer utsagnene med et tilnærmet likt mønster og har samme skårverdiene i fordelingsmønsteret de korrelerer høyt med hverandre - og med *den* faktoren de definerer (Thorsen & Allgood, 2010). I etterkant av Q-sorteringen anvendes en faktoranalyse for å se sammenhenger i de subjektive synene og koble faktorene sammen (Webler, Danielson & Tuler, 2009). En faktoranalyse anvendes for å avdekke hvordan forskningsdeltakerne har sortert utsagnene i forhold til gitte instruksjoner innenfor forskningsrammen. Analysen bestemmer antall faktorer som fremkommer, og dermed er antallet rent empirisk avhengig av hvordan Q-sorteringen ble gjennomført (Brown, 1980).

Det finnes ulike data program å benytte for faktoranalyse, jeg har i denne oppgaven brukt PQ – method-2.11 (Schmolck, 2002) som resulterte i en korrelasjonsmatrise, gjennomføring av faktorrotasjon med en faktorløsning. De første faktorene som vises er uroterte faktorer som ikke har godt nok grunnlag for å tolkes. De innehar et bilde på hvor mange faktorer som kan være gunstig å rotere for å gi et klarere bilde av faktorene (Watts & Stenner, 2012). Ved å rotere faktorene får man frem rene faktorer, hvor det er minst mulig korrelasjon mellom dem. Slik får man frem nokså klare meninger og oppfatninger rundt fenomenet som studeres (Thorsen & Allgood, 2010).

3.3 Kvaliteten på forskningen

Da Q – metoden for mange er en ukjent forskningsmetode stiller det særlige krav til å tydeliggjøre dens kvalitet. Generaliserbarhet, validitet, reliabilitet og etikk er begrep jeg vil gå mer inn på i forhold til kvaliteten på oppgaven.

3.3.1 Validitet

Validitet betyr gyldighet og er et kjent begrep særlig innen kvantitative studier. I hovedsak dreier det seg om hvor gode eller relevante resultatene man får ut av forskningen representerer fenomenet man undersøker (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010). I forskning hvor man studerer subjektive opplevelser er det begrepsvaliditet som er det sentrale å ta stilling til. Begrepsvaliditet dreier seg om ”vi måler det vi tror vi måler”. Da målingen i Q-metode er internalisert, må man anta en konsistens for hvordan sortereren selv opprettholder intensjonen av prosjektet (Kvalsund, 1998). I Q-metode er ikke hensikten å måle det subjektive meningsinnholdet opp mot en objektiv sannhet. I denne metoden studeres validiteten på bakgrunn av hvordan faktorene fremkommer, ved valg av elementer og hvordan de struktureres. Det er derfor ikke nødvendigvis slik at om to utsagn som skårer høgt korrelerer, vil si noe om validiteten på resultatet (Thorsen & Allgood, 2010). Da det vil være ulik subjektiv mening som tillegges utsagnene trenger ikke utsagnene bety det samme ut fra helheten. Dette gjenspeiler den hermeneutiske sirkelen Q-metode bygges på, hvor veksling mellom helhet og del, forgrunn og bakgrunn er en grunnlaget i prosessen (Karlsdottir og Kvalsund, 2009)

Det finnes ikke noe objektivt kriterium for å måle signifikansen av de resultat som fremkommer i Q-metode. Utfordringen knyttet til validiteten i Q-metode er eventuelt sortererens tilgang på sitt eget følelsesregister, som er et problem i forhold til fenomenet om inkongruens (Rogers 1951, gjengitt i Kvalsund, 1998). Om det slik er et misforhold for hvordan sitt reelle selv er i forhold til sitt ideelle selv vil deltaker kunne svare slik de ønsker det skulle være heller enn hvordan det egentlig er. På den måten kan svarene gi et uklart bilde på hvordan de subjektive opplevelsene egentlig er (Kvalsund, 1998). Et annet området som kan svekke validiteten på oppgaven er om ikke kommunikasjonsuniverset er tilstrekkelig kartlagt. Om forsker har oversett viktige perspektiver i kommunikasjonsfeltet vil ikke informanten ha mulighet for kunne gi et klart bilde på sin subjektivitet igjennom utsagnene. For å kartlegge kommunikasjonsuniverset hadde jeg en samtale med en tidligere ansatt i PP-tjenesten for å undersøke feltet mer inngående, og for å sikre et Q-utvalg som best mulig kunne representere kulturen. I etterkant av undersøkelsen gjennomførte jeg to postintervju for å sikre at funnene jeg tolket var riktig i forhold til informantenes opplevelser.

3.3.2 Reliabilitet

I Q-metode blir reliabilitet undersøkt ved å se hvorvidt målinger som, Q-sortering, faktorene, faktor ladningene og faktorskårer er pålitelige (Kvalsund, 1998).

Reliabilitet dreier seg om hvor pålitelige resultatene i forskningen er, og sannsynligheten for at tilsvarende forskning ville gitt tilsvarende resultat, dvs ved en gjentatt sortering med samme instruks. Test-retest koeffisienten har vist at gjentatte Q-sorteringer som oftest har en korrelasjon på 0.80 eller høyere, som viser at det er en relativt god sjanse for å oppnå samme resultat andre gang. Antall deltakere som definerer hver faktor vil utgjøre reliabilitetskoeffisienten. Om det bare er en deltaker som utgjør en faktor vil reliabiliteten være på 0.80. Om det er flere deltakere som definerer faktoren vil reliabiliteten øke (Kvalsund, 1998).

I denne undersøkelsen var det var det var 12 personer som definerte faktorene. Antallet på hver faktor var varierende, hvor faktor 1 ble definert av syv deltakere med en reliabilitet på 0.966. Faktor 2 ble definer av en deltaker med en reliabilitet på 0.800. Det var tre deltakere som definerte faktor 3 med reliabilitet på 0.923.

	Faktorer		
	1	2	3
Antall definerende variabler	7	1	3
Gjennomsnittlig reliabilitetskoeffisient	0.800	0.800	0.800
Kompositt-reliabilitet	0.966	0.800	0.923
Faktorskårenes standardfeil	0.186	0.447	0.277

Tabell 1: Reliabilitet

3.3.3 Etikk

Da dette forskningsprosjektet innebærer forskning på mennesker ble prosjektet søkt til NSD, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. NSD har tre hensyn som må være reflektert av forskere for å sikre at det etiske aspekt er opprettholdt. *Informantens rett til selvbestemmelse og autonomi* - informanten skal ved informert samtykke selv bestemme over sin deltagelse både før og etter forskningsprosjektet. *Forskerens plikt til å respektere informantens privatliv* - handler om å opprettholde konfidensialitet, og ikke bruke opplysninger som kan identifisere deltakerne, *Forskerens ansvar for å unngå skade* – baseres på at det skal tas stilling til eventuelle konsekvenser som kan påføre skade (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010). Til tross for de formaliserte forskningsetiske retningslinjene vil det som forsker stilles krav til at man fortløpende gjør konkrete avveininger som er knyttet til etiske vurderinger (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Deltakerne i denne studien er informert om problemstilling og oppgavens intensjon. Det ble informert om muligheten for å kunne trekke seg fra prosjektet når de måtte ønske. Oppgaven er ikke anonymisert da jeg ønsket å ha kunne intervju i etterkant. Konfidensialitet er opprettholdt ved å forsikre om at navn vil anonymiseres i den ferdige masteroppgaven. Det ble tydeliggjort at det vil foregå sletting av datamaterialet i etterkant av forskningsprosjektet.

Det vil være nødvendig å ta hensyn til min egen rolle i forskningen og hvordan denne påvirker funn som blir oppdaget. Dette presenteres mer inngående i kapittel 6.

4 DATAANALYSE OG FAKTORTOLKNING

I dette kapitlet vil det presenteres data som fremkom av Q-sorteringen, samt tolking av faktorene ut ifra dette. Til hjelp i analysen ble det bruk PQ-Method versjon 2.11. hvor det ble valgte en tre-faktorløsning (Schmolck, 2002). Alle forskningsdeltakerne er kvinner. Syv av deltakerne utgjør faktor 1, en deltaker utgjør faktor 2, samt tre deltakere utgjør faktor 3. Det er tre deltakere som ikke lader sterkt på noen faktor, og som dermed ikke blir regnet som signifikant innenfor de tre synene. Det vil si at deltakerne har syn som korrelerer høyt med mer enn en faktor. I tabell 2 illustreres hvem som representerer de ulike faktorene, samt hvor høyt Q-sorteringen korrelerer med den aktuelle faktoren. I tabell 2 er deltakerne som ikke representerer noen faktor uthevet med kursiv, og de som lader på en faktor har X bak verdien som sorteringen representerer. I tabellen er det gitt tilfeldige navn, hvor de med samme bokstav før navnet tilhører samme kontor. Ikke alle utsagn er skrevet fullt ut i teksten, men vil bli henvist til i vedlegg. Faktorene vil presents som å inneha ett syn til tross for at det er flere som definerer hver faktor. Det tas slik utgangspunkt i gjennomsnittsmatrisen.

Q - sortering	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
D Marte	0.7420 X	0.0696	0.2483
A Anniken	0.7108 X	0.0553	0.1435
A Sofie	0.6017 X	0.0342	0.5509
<i>A Berit</i>	0.4456	0.3221	0.5328
<i>A Tove</i>	0.5660	-0.0367	0.5649
A Lotte	0.7433 X	0.2121	0.1684
A Vivian	0.6476 X	0.3022	0.3961
B Camilla	0.5675	-0.0791	0.6722 X
B Julie	0.4959 X	0.0473	0.4476
C Ingrid	0.0157	0.2649	0.8732 X
C Maria	0.3910	0.0306	0.6016 X
<i>C Stine</i>	0.5144	0.5672	0.2658
C Tonje	0.7389 X	0.2146	0.3798
C Astrid	0.0399	0.9121 X	0.0266

Tabell 2: Faktorladningene

	1	2	3
1	1.0000	0.2169	0.6189
2	0.2169	1.0000	0.1734
3	0.6189	0.1734	1.0000

Tabell 3: Korrelasjonsmatrise

Det ble valgt en automatisk flagging da faktor 1 og 3 korrelerte relativt høyt. Ved manuell flagging ville det vært flere som definerte faktorene, men da synene ble mer lik hverandre ble den valgt bort. Ved manuell flagging var det to personer som definerte faktor 2. Det er valgt å ta med faktor 2, til tross for at det ved automatisk flagging bare er en som definerer denne faktoren. Grunnlag for dette er at synet til faktoren korrelerer relativt lavt med de to andre, som gir grunnlag for interessant oppdagelse.

Korrelasjonen mellom faktorene viser at faktor 1 og 3 korrelerer høyest med 0.6189. Faktor 1 og faktor 2 korrelerer med 0.2169 som vil si at de har en lav korrelasjon hvor mye skiller de to synene fra hverandre. Faktor 2 og 3 korrelerer også lavt med en korrelasjon på 0.1734. Selv om faktor 1 og faktor 3 korrelerer relativt høyt er det interessant å se på nyansene som skiller dem.

Ved å se på konsensusutsagn (vedlegg 9) åpnes det for å undersøke utsagn som ikke er signifikant innenfor faktorene og slik representerer hva faktorene er enige i og vektlegger likt. I utsagn 13 har både faktor 1, 2 og 3 sagt seg å være helt enig (4+/4+/5+). Utsagnet omhandler dialog som det viktigste fokuset for å samarbeide rundt de områdene barnet begrenses på. Samtlige er også enige i utsagn 26 (5+/4+/4+) som løfter fokus på tillitten som en nødvendighet for at relasjonen skal utvikles og styrkes. Faktorene har mye felles i synet på det som omhandler nødvendigheten av en god dialog og tillitt i relasjonen. Samtlige faktorer ønsker at foreldre og barn skal bli hørt og forstått. Alle tre er helt uenig i utsagn 34 (-5/-5/-5) som omhandler at det krever for mye tid og energi til å opparbeide en god og tillittfull dialog. De tre faktorene deler mange av de samme ytterpunktene som kommer frem av tabellen. Skårene i konsensusutsagn kan slik ses som naturlig, da rådgiverne i PP-tjenesten ønsker å jobbe med mennesker, og arbeider under samme system. Likheter kan også forstås ut ifra hvordan Q-metoden er konstruert ved at den gestaltisk i sin fortolkningsprosess. Det vil si at utvekslingen mellom helhet og som gjør faktoranalysen til en fenomenologisk-hermeneutisk fortolkningsprosess om hva faktoren uttrykker som subjektivitet (Karlsdottir og Kvalsund,

2009). Faktorene trenger derfor ikke gi fullstendig motstridende bilder, men si noe om hva som kommer i forgrunnen hos de ulike faktorene, og da hva som er i bakgrunnen.

For å se helheten i faktoren ønsker jeg å ta utgangspunkt i ytterkantene av matrisen, hvor utsagn som viser høyest grad av enighet og uenighet er plassert. Slik vektlegges de utsagnene med høyest psykologisk signifikans (Brown, 1991). Fra en tolkning studeres utsagnene hvor deltakernes subjektive holdninger og meninger presenteres. Det vil presenteres *distinguishing statements* som vil gi et bilde på hva som skiller de ulike faktorene fra hverandre. De tre faktorene vil oppsummeres avslutningsvis.

4.1 Faktor 1: Fokus på tillitt, dialog, og med åpenhet for prosess

Syv av forskningsdeltakerne lader signifikant på faktor 1. Av disse lader Lotte (0.7433X), Marte (0.7420), Tove (0.7389), Anniken (0.7108), Vivian (0.6476), Sofie (0.6017) og Julie (0.4959). Tallene i parentes representerer deltakernes grad av ladning på faktoren. De som har det høyeste tallet representerer slik sterkest faktorsynet den er en del av.

Faktor 1 vektlegger nødvendigheten av å bruke dialogen for å oppnå tillitt. Den synes å ønske gjensidighet i relasjonen, med åpenhet for prosess i møte med foreldre og barn. Utsagn som faktor 1 sorterte i ytterpunktene i matrisen, dvs helt uenig eller helt enig i:

26. Tillitt mellom meg og foreldre er nødvendig for at relasjonen skal kunne utvikles og styrkes. (+5)

23. Jeg har fokus på mestring i min tilnærming til foreldre og barn, til tross for at barnet kommer til kort på ulike områder. (+5)

34. Det er vanskelig å opparbeide en god og tillitsfull dialog, da dette krever for mye tid og energi. (-5)

5. Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre. (-5)

Utsagnene 26 og 34 fremhever hvordan rådgiveren ser på tillitt i møte med foreldre og barn som nødvendig. Skau (2011) hevder at tillitt er noe vi må gjøre oss fortjent til om og om

igjen, det er ikke noe man vinner og er ferdig med. Denne tillitten synes å opparbeides gjennom dialogen, som faktoren synes å oppleve som gjennomførbart. Dette bekreftes ved postintervju hvor det å bruke tid på tillitten er helt sentralt.

Faktor 1 representerer et syn hvor det gjennom dialogen vil muliggjøre å se situasjoner på flere måter (utsagn 46, +4), og at dialogen er det viktigste for at man skal kunne samarbeide på de områdene hvor barnet begrenses (utsagn 13, +4). Synet til faktor 1 fremhever at rådgiver er i dialog med foreldre og barn, hvor de har behov for å hjelpe hverandre og samarbeide. Ut fra utsagn 34 blir dette oppgitt som å ikke være for tidkrevende, som gir et bilde på at faktoren ser dette som uavhengig av tid. Faktoren synes ikke å ta stilling til tidsbegrensning rundt dialogen, utsagn 19 som er plassert på nullområder samt er signifikant innenfor *distinguishing statements* bekrefter dette (utsagn 19, 0). Dette bekreftes under post intervju hvor tid ikke var viktig nok for synet til å plasseres innenfor enig eller uenig. Faktor 1 synes slik å være opptatt av gjensidig samhandling i dialogen hvor ”jeget” i et aktivt møte med ”duet” som legger grunnlaget for en mer gjensidig avhengighet i relasjonen (Macmurray, 1961/1999, gjengitt i Kvalsund, 1998).

Faktor 1 synliggjør hvordan troen på foreldre og barn er avgjørende for samspillet dem i mellom (utsagn 8, +4). De ser troen på individet som å henge uløselig sammen med hvordan mestring vil utvikles, og erkjenner slik den påvirkning de besitter (utsagn 44, -3). Dette bekreftes ved å være enig i utsagn 32, som omhandler hvor viktig troen på individet er for at de skal kunne hjelpe dem (Utsagn 32, +3). Dette støtter dette opp under bildet på at relasjonen er det som er det viktigste fokuset for rådgiver. Faktoren fremhever at troen på individet synliggjøres ved å legge til rette for at foreldre og barn kan uttrykke sine perspektiv (utsagn 29, +3), hvor de ikke bare legger til rette, men hvor de aktivt også prøver å sette seg inn i deres perspektiv (utsagn 12, -3). ”Dette handler om å møte personer i det fenomenologiske feltet, som er det eneste feltet hvor man kan få beskrivelser for å oppdage personens kvalitet og essens. Det individuelle mennesket har nok ressurser til å svare for seg selv, og til å være ansvarlig for hennes eller hans handlinger” (Perls, 1961, gjengitt i Allgood & Kvalsund, 2005 s. 86)

Faktor 1 er som nevnt åpen for at rådgiver sammen med foreldre og barn kan se situasjonen på ulike måter. Igjenom utsagn 8 bekrefter faktoren at troen på individet vil prege hvordan prosessen utvikles. Dette tyder på at faktoren er åpen for utvikling i relasjonen som utsagn 46

støtter opp under, hvor synet hvor dialogen vil være grunnlaget for at rådgiver sammen med foreldre og barn kan se situasjonen på flere måter (utsagn 46, +4). Dette gir et bilde på at det i dialogen er rom for at det uforutsigbare kan finne sted ved å være i en dynamisk prosess hvor det er åpenhet for endring. Det vises fra utsagnet at rådgiver slik er villig til å være i en prosess hvor den legger egne antakelser til side, og er åpen for foreldre og barns perspektiv. Kvalsund (2005) hevder at der hvor mennesker møtes i gjensidighet er det rom for det uforutsigbare. I dette rommet ligger også mulighetene for endring og kreativitet. Dette gir en tolkning av at faktor 1 rådgiverne ikke trenger faste strukturer i møte med foreldre og barn, men har en bevissthet på at det her er rom hvor nye og uforutsigbare områder kan komme til uttrykk.

Det synes som at rådgiverne i faktor 1 ser på møtet med foreldrene som grunnlaget for å kunne hjelpe barnet, og skiller dermed ikke foreldres og barns utfordringer. De er uenig i utsagnet som omhandler at det er foreldrene sitt ansvar å jobbe med sine problem, og at hovedfokuset deres dreier seg om barnet (utsagn 17, -4). På den måten synes faktor 1 å inneha et helhetsperspektiv hvor forholdet til foreldre også vil ha innflytelse på hvordan barnet får den hjelpen som han eller henne har behov for. På bakgrunn av dette fremhever faktoren et ønske om å møte rådgiver på en positiv måte uavhengig av hvordan de selv blir møtt (utsagn 14, -4). Slik bekrefter faktoren hvor viktig samarbeidet med foreldrene er. Dette støttes opp under post intervju hvor det ble forklart at samarbeidet med foreldre ville ha avgjørende betydning for hvordan barnet ville bli møtt.

Det fremmes gjennom faktor 1 et syn på at rådgiver besitter kompetanse som foreldre og barn er avhengig av (utsagn 31, -3) Igjennom utsagn 28 løftes det at rådgiver også ser på dette som en forventning fra foreldre og barn ved si seg uenig i utsagnet som omhandler at foreldre ikke forventer at rådgiver skal ta ansvar for deres utfordringer (utsagn 28, -3). Hvorvidt dette behovet og forventninger av hjelp er kommunisert eksplisitt gir ikke utsagnene noe bilde på. Dette vil senere drøftes i forhold til relasjon og kunnskapsbasert makt (Karlsdottir & Kvalsund, 2009).

Ved å se på hvilke utsagn faktor 1 har plassert rundt nullområdet gir det et bilde på hva som virker uklart for faktoren eller hva som ikke er av betydning. På nullområdet (vedlegg 7) synes setningene å dreie seg om tilnærming i forhold til testing og kartlegging av barnet (utsagn 45, 9 og 27), samt tid og kapasitet (39, 19, og 40). Dette støtter opp under et helhetlig

bilde av faktor 1, ved at relasjonsperspektiver er hovedfokus for rådgiver og at ytre strukturer slik blir av mindre betydning. Tabell 4 viser det som skiller faktoren fra de andre faktorene og som er distinguishing statements. Samtlige utsagn er signifikante på 0.05-nivå. Utsagn merket med * er signifikant på 0.01- nivå.

Nr	Utsagn	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
2	Jeg stiller meg kritisk til hvordan vi definerer barn sine problem. Hvordan vi beskriver et problem tenker jeg vil være avgjørende for hvor stort dette problemet oppleves for barnet.	+2	-2	0
4	Selv om foreldre vet lite om hva arbeid jeg gjør, tror jeg de oppfatter meg som optimistisk og flink.	1	-2	-2
9	Ved testing og kartlegging vil barnet og foreldre få de svarene de trenger for å kunne hanskkes med problemet.	0	-3	-3
19*	Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under.	0	5	-3
6	Det å utlevere meg selv personlig hører ikke hjemme i min arbeidssituasjon. Det er foreldrene og barnet det skal handle om.	-1	4	1
38	Jeg opplever ikke at alle foreldre har mulighet for endring.	-1	1	-4
41	Vi kan ikke alltid ta hensyn til foreldres perspektiv.	-2	1	0
14	Det er ikke alltid mulig å møte foreldre med en positiv holdning, særlig når de ikke har det selv	-4	1	-2
5	Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre.	-5	-2	2

Tabell 4: Distinguishing statements for faktor 1

Ved å se på hva som skiller faktor 1 fra de andre faktorene får jeg bekreftet den helhetlige tolkningen av faktoren. I utsagnene som skiller seg fra de andre vektlegger faktor 1 i større grad at man skal høre på foreldres perspektiv og at relasjonen er nødvendig å ha fokus på. Det personlige aspektet i relasjonen vises å ha større betydning for faktor 1 enn de andre faktorene. Av utsagn 6 bekreftes dette ved å være den eneste faktoren som uenig i at personlig involvering ikke hører hjemme i tilnærmingen. Det helhetlige erklæres i utsagn 41 hvor den skiller seg fra de andre ved å være uenig med at man ikke alltid kan ta hensyn til foreldrenes perspektiv. Utsagn 14 og 5 støtter også opp under den helhetlige tilnærmingen rådgiver har til foreldre og barn.

Tilnærmingen Faktor 1- rådgivere fremhever er rollen som tilrettelegger for gjensidig kommunikasjon igjennom dialog. Gjennom plassering av utsagn som omhandler gjensidighet

dannes det et helhetlig bilde av en tilnærming som muliggjør gjensidighet i relasjonen. Faktoren synes å se samarbeid med foreldre i et helhetsperspektiv hvor de er avhengig av foreldre for å hjelpe barnet. Ut fra sorteringene ser det ut for at faktor 1 åpner opp for en dialog hvor foreldre og barn kan uttrykke seg slik de ønsker, og hvor man sammen med foreldre og barn hjelper til å utforske nye sider ved saken. Ut i fra dette synes faktor 1 ikke å være avhengig av et bestemt fokus, men er åpen for at det i dialogen vil gis rom for forandring og utvikling.

4.2 Faktor 2: realitetsorientert, skiller mellom personlig og profesjonell kompetanse

Det er en forskningsdeltaker som her representerer faktor 2. Astrid har en høy skårverdi på 0.9121, som viser en sterk ladning med det gitte synet til faktoren. Faktor 2 fremhever et syn på nødvendigheten av å være realistisk i tilnærming til hjelperollen. Faktoren synes å ønske dialog i møte med foreldre og barn, men hvor dette begrenses av tid og ressurser. Den kan se ut til å inneha et syn hvor det skilles mellom personlig og profesjonell kompetanse, da faktoren ikke ønsker personlig involvering. Dette er med en forståelse om at det profesjonell kompetanse ikke inneholder det personlige, som skau er hevder ikke vil være tilstrekkelig for innenfor en profesjonell tilnærming (Skau, 2011). Utsagn som faktor 2 er helt enig eller uenig med:

18. Jeg oppfatter meg selv som oppmuntrende og motiverende overfor foreldre og barn, til tross for at jeg ikke alltid har mulighet til å følge dem opp i den grad som er ønskelig. (+5)

19. Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under. (+5)

34. Det er vanskelig å opparbeide en god og tillitsfull dialog, da dette krever for mye tid og energi. (-5)

31. Det er ikke nødvendig å rettlede foreldre om hva som er best for barnet, dette vet de best selv. (-5)

De to utsagnene 18 og 19 som er plassert høyest, og som faktoren sier seg mest enig i omhandler tidsperspektivet og begrensninger i jobben. Faktoren ønsker en god dialog, men

muligheter og tid er begrenset. Igjennom utsagn 7 støttes denne tolkningen ved å bekrefte at det vil være viktig å innse realiteter i jobben, og at man ikke kan usynliggjøre barnets problem ved å fokusere på helt andre områder (utsagn 7, +3). Ut fra presenterte utsagn tolkes det som at faktor 2 ser det som nødvendig å forholde seg til realiteten.

Faktor 2 synet fremhever at personlig involvering i relasjonen ikke ser ut til å være et behov. Sett i forhold til tidsbegrensninger synes ikke det å ha direkte innvirkning på den personlige involveringen. Gjennom utsagn 6 presenteres at det å utlevere seg personlig ikke synes å høre hjemme i arbeidssituasjonen, da det er barnet og foreldrene det skal handle om (utsagn 6, +4). Slik synes området med personlig involvering ikke å være relatert til ytre begrensninger, men ut fra egne behov. Faktoren er igjennom utsagn 21 uenig med at det ikke er ubehagelig med foreldre som støtter seg med et ønske om å møte dem på et personlig plan (utsagn 21, -2). Dette bekrefter synet som antatt. Synet innenfor faktoren kan se ut til å skille mellom personlig og profesjonell kompetanse. Hvorvidt man vektlegger personlighet og profesjonalitet i jobben hevder Skau (2011) vil være avhengig av om man ser det å være personlig som å stå i en motsetning til å være profesjonell. Hun hevder videre at i sosiale yrker innebærer god profesjonalitet at man også er i stand til å være personlig.

Faktor 2 erkjenner en nødvendighet ved å rettlede foreldre og barn (utsagn 31, -5). Fra foreldre og barn sin side bekrefter rådgiver også dette ved å se ansvaret for foreldre og barns utfordringer som en forventning (utsagn 28, -4). Utsagn 22 ligner noe på 31 hvor det bekreftes at rettleiding knyttet til barn vil være lettere å få til når barn er testet og rådgiver vet hva områder å rette fokus mot (utsagn 22, +1). Med dette synes faktor 2 å fremme påvirkning i form av kompetanse og ekspertise. Utsagn 22 viser også til at det vil være lettere å gi råd ved å ha retningslinjer å forholde seg til. Dette bekreftes videre igjennom utsagn 30, hvor nødvendigheten av å avgrense sitt ansvarsområde blir løftet, for at foreldre ellers vil kreve mer enn det rådgiver er pålagt å ta ansvar for (utsagn 30, +2). Utsagn 36 er formulert noe likt 30, men med motsatt fortegn, hvor rådgiver er uenig i å ikke være opptatt av å avgrense sitt ansvarsområde, for å kunne hjelpe på ulike områder (utsagn 36, -3). Slik kan faktor 2 – rådgiver forstås som å inneha mer bestemte fokus i tilnærmingen, hvor det blir nødvendig å avgrense hva som kan tas ansvar for.

Utsagn som har minst betydning for faktor 2 og som ikke har fått noen verdi for enig eller uenig synes å dreie seg om hvorvidt egen tro på individet er avgjørende for hvordan

relasjonen vil utvikle seg (utsagn 8, 11 og 32). Det ser derfor ikke ut til at møtet med foreldre og barn står sentralt innenfor dette synet. Det kan tolkes som rådgiver ikke ser på sin tro og anerkjennelse som avgjørende for prosessen, da det kan se ut til at det er den spesifikke hjelpen som rådgiver bistår med, som blir viktig.

Tabell 5 viser hvilke utsagn som skiller faktor 2 fra de andre to faktorene og *distinguishing statements*. Samtlige utsagn er signifikante på 0.05-nivå. Utsagn merket med * er signifikant på 0.01- nivå.

Nr	Utsagn	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
19*	Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under.	0	5	-3
6	Det å utlevere meg selv personlig hører ikke hjemme i min arbeidssituasjon. Det er foreldrene og barnet det skal handle om.	-1	4	1
7	Det er viktig å innse realiteter i denne jobben, man kan ikke usynliggjøre barnets problem ved å fokusere på helt andre områder.	0	3	0
25*	Jeg synes ikke det er rett at foreldre holder ting skjult for meg som gjelder deres barn.	-2	3	-2
17	Jeg tenker at det er foreldre sitt ansvar å jobbe med sine problem, da min jobb i hovedsak dreier seg om å utrede barnet.	-4	2	-4
14	Det er ikke alltid mulig å møte foreldre med en positiv holdning, særlig når de ikke har det selv.	-4	2	-2
38	Jeg opplever ikke at alle foreldre har mulighet for endring.	-1	1	-4
47	Foreldre og barns innstilling til meg påvirker ikke meg i så stor grad, jeg gjør jobben min uansett.	-2	1	-2
8	Det er viktig for meg å signalisere en tro på både foreldre og barn, da jeg tenker dette henger sammen med hvordan prosessen videre utvikler seg.	4	0	4
32	Det er viktig for meg å være ærlig i jobben. Jeg er nødt for å ha tro på barnet og foreldrene for å kunne hjelpe dem.	3	0	3
5	Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre.	-5	-2	2
20*	I møte med barnet ønsker jeg å vise respekt og gi anerkjennelse til at barnet kjenner seg selv best.	2	-2	2
33*	Ved at jeg har en positiv holdning tror jeg foreldre støtter seg til meg og stoler på at jeg vil gjøre det beste ut av deres situasjon.	2	-4	3
23*	Jeg har fokus på mestring i min tilnærming til foreldre og barn, til tross for at barnet kommer til kort på ulike områder.	5	-4	4

Tabell 5: *Distinguishing statements for faktor 2*

Tabell 5 bekrefter helheten i synet ved at alle de tre siste utsagnene 20, 33, og 23 som er signifikant og som faktorene skiller seg mest i fra de to andre faktorene. Tabellen viser at faktor 2 er uenig i områder som omhandler det å anerkjenne barnet og foreldre, og

nødvendigheten av en positiv holdning. Det tolkes som at dette ikke er av betydning for dette synet da andre fokusområder blir viktigere. Dette støtter opp under det helhetlige synet til faktor 2 hvor råd og samhandling på bakgrunn av rådgivers kompetanse og ekspertise som er sentralt.

Synet til faktor 2 ser ut til å baseres på en forståelse hvor systemet legger føringer og begrensninger i tilnærmingen. Det ser ut til at faktoren har et ønske om å legge vekt på dialog i møte med foreldre og barn, men hvor personlig involvering i dialogen ikke er ønskelig. Slik forstås dialogen for faktor 2 til å handle om mer strukturelle områder som råd og tilrettelegging rundt barnet. Faktoren synes å ha en noe snevrere tilnærming, hvor foreldre blir satt litt på siden i møte med barnet.

4.3 Faktor 3 Med fokus på dialog, bevissthet og erkjennelse

Tre forskningsdeltakere definerer faktor 3. Camilla (0.6722), Ingrid (0.8732) og Maria (0.6016). Faktor 3 vektlegger et syn hvor dialogen er viktig, og hvor rådgivers tilnærming baseres på tydelighet og ærlighet i møte med foreldre og barn. Faktor 3 erkjenner bevissthet rundt maktforholdet i relasjonen. Utsagn som faktor 3 er helt enig eller uenig med:

13. Jeg ser på det med en god dialog som noe av det viktigste for at jeg og foreldre skal kunne samarbeide rundt de områdene barnet begrenses på. (+5)

34. Det er vanskelig å opparbeide en god og tillitsfull dialog, da dette krever for mye tid og energi. (-5)

26. Tillitt mellom meg og foreldre er nødvendig for at relasjonen skal kunne utvikles og styrkes. (+4)

8. Det er viktig for meg å signalisere en tro på foreldre og barn, da jeg tenker dette henger sammen med hvordan prosessen videre utvikler seg (+4)

Av utsagnene over synliggjør faktor 3 et fokus på tillit og dialog som sentralt i sin tilnærming. Faktoren fremmer et syn hvor dette er helt sentralt for at rådgiveren sammen med foreldre og barn skal kunne samarbeide. Det er slik ut til at dialogen mellom rådgiver og foreldre og barn

som er grunnlaget for hjelpeprosessen. Postintervjuet bekrefter at å skape en tillitsfull dialog er avgjørende for hjelperelasjonen.

Faktor 3 har plassert utsagn som omhandler området rundt testing i ytterkantene av matrisen. Utsagn 1 og 37 løfter frem området med testing, hvor det igjennom 37 synliggjøres at er kritisk holdning til bruk av testing, og erkjenner at den ikke ønsker å teste uten at det er helt klare årsaket til det (utsagn 37, +5). I sammenheng med dette sier faktor 3 seg helt uenig i at det ikke er nødvendig å fortelle barn direkte hva som er problemområdene deres (utsagn 1, -5). Ut i fra dette kan det forstås som faktor 3 ser det som hensiktsmessig å være bevisst påvirkningen som besittes, men at det allikevel vil være nødvendig å inneha en ærlig og direkte formidling av budskapet knyttet til testing av barn. Fokus på ærlighet i relasjonen ser ut til å være en viktig del av tilnærmingen. Det løftes opp i 32 at det er viktig å være ærlig i jobben, hvor man er nødt for å tro på barn og foreldre for å kunne hjelpe dem (utsagn 32, +3). Igjennom postintervju bekreftes dette synet basert på en forståelse om at barn vil kunne gi gode beskrivelser av sine vansker dersom man tilnærmer seg dem på riktig måte. Det blir viktig å ha ærlig engasjement ved å være åpen, spørrende og nysgjerrig. Det å inkludere barnet i prosessen vil være nødvendig for å bidra til at barnet kan lære om seg selv. Faktor 3 bekrefter også at signalisering av ærlighet knyttet til tro på barnet vil henge sammen med hvordan prosessen utvikler seg (utsagn 8, +4). Tro på mestring ser ut fra dette synet å være nødvendig til tross for at barnet kommer til kort på ulike området (23, +4).

Faktor 3-rådgiver løfter frem en bevissthet rundt maktforholdet i relasjonen til foreldre og barn. Det å erkjenne og være seg bevisst maktforholdet er nødvendig for at man skal kunne reflektere omkring bruken av makt. Det vil slik være viktig å ha fokus på hvordan man påvirker og utøver makt, ikke om man utøver makt (Kvalsund, 2006). Igjennom utsagn 1 og 15 fremheves bevisstheten ved maktaspektet. Rådgiverne hevder at det vil være å lure seg selv å hevde at de og foreldre er likestilt i forhold til makt og kontroll, da hjelpeforholdet dem i mellom skaper en asymmetri (utsagn 15, +3). I utsagn 5 bekreftes dette ved å være enig i at gjensidighet ikke er en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre (utsagn, 5, +2). Dette kan slik ses ut ifra faktorens ærlige og utildekkede tilnærming til foreldre og barn, hvor rådgiver bevisst bruker makten til å påvirke. Kvalsund (2006) hevder at å ha makt til å endre noe er positivt, særlig om man samtidig tenker over de etiske konsekvensene av endringen. Dette handler da om hvem som bestemmer at endringen skal skje, og hvordan er det lagt til rette for å forstå

konsekvensene av den. Erkjennelse av makt og bruk av påvirkning i tilnærmingen bekrefte ved postintervju.

Tabell 6 viser hva som skiller faktor tre fra de andre faktorene. Samtlige utsagn er signifikant på 0.05 nivå, utsagn merket med * er signifikant på 0.01.

Nr	Utsagn	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
37	Jeg ønsker ikke å teste barn uten at det er helt klare årsaker til det.	1	2	5
15	Det vil være å lure seg selv å hevde at jeg og foreldre er likestilt i forhold til makt og kontroll, da dette hjelpeforholdet skaper en asymmetri.	-2	0	3
5*	Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre.	-5	-2	2
6	Det å utlevere meg selv personlig hører ikke hjemme i min arbeidssituasjon. Det er foreldrene og barnet det skal handle om.	-1	4	1
18*	Jeg oppfatter meg selv som oppmuntrende og motiverende overfor foreldre og barn, til tross for at jeg ikke alltid har mulighet til å følge dem opp i den grad som er ønskelig.	3	5	0
30	Det er viktig for meg å vite hva som er mitt arbeidsområde, da foreldre noen ganger ønsker mer hjelp enn det jeg er pålagt å ta ansvar for.	2	2	-1
14	Det er ikke alltid mulig å møte foreldre med en positiv holdning, særlig når de ikke har det selv.	-4	1	-2
19*	Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under.	0	5	-3
38	Jeg opplever ikke at alle foreldre har mulighet for endring.	-1	1	-4
40	Fra foreldrene sitt perspektiv tror jeg ikke de er utilfreds med min kapasitet til å følge dem opp.	0	-1	-4
1*	Det er ikke nødvendig å fortelle barn direkte hva som er problemområdet deres, da de ikke har noe å vinne på det.	-1	-1	-5

Tabell 6: Distinguishing statements for faktor 3

Av tabell 6 synliggjøres de områder synet skiller seg fra de synet til de to andre faktorene. Da mange av utsagnene presentert i tabellen ligger i ytterkantene av matrisen, er utsagnene presentert og vil ikke bli gjentatt her. Tabellen gir slik en god oversikt over hva synet til faktoren baseres på.

Nullområdet for faktoren ser ikke ut til å baseres på et spesielt mønster. Utsagn 18 (vedlegg 7) er signifikant for nullområdet til faktorsynet. Utsagnet baseres på hvorvidt rådgiver ser på seg

selv som oppmuntrende og motiverende til tross, for begrensningene til å følge dem opp. Det kan se ut for at dette utsagnet gir en dobbel betydning, da synet er enig med å være oppmuntrende og motiverende, men ikke erkjenner tidsbegrensningene. Ut fra dette tolkes synet som at rådgiver tar seg tid til å møte foreldre og barn.

Faktor 3-rådgivere legger vekt på dialog og tillitt og ser dette som avgjørende for relasjonen med foreldre og barn. Faktoren synes å ha stor påvirkningskraft i sin tilnærming med en bevissthet rundt makten som er en del av relasjonene. Makten synes å brukes til å fremme bevissthet og utvikling hos råde søker. Dette gjøres igjennom en ærlig og direkte tilnærming, bygd på en relasjon hvor begge parter inngår i prosessen på et mest mulig gjensidig plan.

4.4 Oppsummering

Jeg har gjennom analysen trukket frem *consensus statements* og *distinguishing statements*, for å vise hva faktorene har til felles og hva som skiller synene fra hverandre. Faktorene har til felles å opparbeide og fokusere på tillitt i sin tilnærming til foreldre og barn. Alle setter fokus på dialogen som sentral i tilnærmingen, men hvor dialogen forstås ulikt innenfor faktorene. Synet til faktorene skiller også mellom den helhetlige tilnærmingen til foreldre og barn.

Gjennom faktorene synes vektlegging av rådgivers påvirkning gjennom dialog å være noe ulikt. Faktor 1 synes å vektlegge gjensidigheten i relasjon, hvor forholdet ønskes å være mest mulig symmetrisk, og hvor synet ikke erkjenner maktforholdet i rådgivers tilnærming til foreldre og barn. Innenfor faktor 1 sitt syn løftes det et fokus på prosessen hvor rådgiver er åpen for foreldre og barn sine perspektiv, og søker å sette seg inn i deres ”sinn”. Synet viser til at rådgiver er åpen for endring i samtalen, da det er opp til foreldre og barn hvordan samtalen styres, hvor rådgiver ikke synes å ha en fastsatt struktur på møte. Helhetsinntrykket av denne faktoren er at rådgiver er avhengig av en god dialog med foreldre, på samme måte som rådgiver har en bevissthet rundt foreldre og barns avhengighet til seg selv. Faktoren synes å påvirke både barn og foreldre og synliggjør et helhetsperspektiv hvor foreldre må inkluderes for å hjelpe barnet. Faktor 2 synes å påvirke mer gjennom å gi råd og synes å synliggjøre et behov for å ta ansvar i sin tilnærming. Synet viser til et fokus på realiteten hvor tid og kapasitet er begrenset. Faktor 2 synes ikke å ønske den personlige involveringen i møte med foreldre og barn, verken fra seg selv eller fra foreldrene . Uten involvering av det

personlige synes det som om dette synet representere et opplevelse av at tilnærmingen må forstås som en arena hvor det skal handle om barnet. Slik synes faktor 2 å ikke inneha et helhetsperspektiv på barnet og foreldrene. Faktor 3 deler mye av det samme synet som faktor 1 hvor det igjennom dialogen legges til rette for å møte foreldre og barn på et symmetrisk plan, og hvor det gis rom for å se og forstå deres perspektiv. Faktor 3 synes å påvirke mer igjennom å være ærlig og tydelig i sin tilnærming til forelde og barn. Faktoren synliggjør en bevissthet rundt det asymmetriske maktforhold som opererer i relasjonen. Faktoren ser ut til å bruke påvirkning bevisst, ved å være direkte i møte med foreldre og barn, og påvirke til bevissthet ved å være ærlig engasjert og spørrende.

5 DRØFTING

Intensjonen med denne masteroppgaven var å se hvordan rådgivere i PP-tjenesten opplevde sin tilnærming til hjelperollen. Gjennom faktoranalyse og tolkning av rådgivernes sorteringer kom jeg frem til tre faktorer som til sammen belyser temaet i studien. Ut ifra rådgivernes subjektive opplevelser kom jeg frem tre faktorer hvor faktor 1 har *fokus på tillitt, dialog med åpenhet for prosess*, faktor 2 har *fokus på realitet med skille mellom personlig og profesjonell kompetanse*, og faktor 3 med *fokus på dialog, bevissthet og erkjennelse*. Jeg ønsker i dette kapitlet å drøfte områder jeg opplever kommer tydeligst frem av faktortolkningen. Det vil ikke være mulig å gi et fullstendig bilde av faktorene, da de vil bli bygget på en subjektiv forståelse av meg som forsker. Det vil bli trukket frem de områdene for drøfting som jeg selv ser som mest relevant for helheten i oppgaven. Synet mellom faktor 2 og de to andre faktorene er det som skiller seg i størst grad, som har ført til at dette er blitt relativt høyt vektlagt i drøftingsdelen.

Ved å ta utgangspunkt i problemstilling som er presentert tidligere; *hvilken opplevelse har pedagogisk psykologiske rådgivere i PP-tjenesten av sin tilnærming til hjelperollen* vil drøftingen baseres på å se teori presentert i kapittel 2: *teoretisk forankring* opp mot de data som er funnet av faktorene i kapittel 4: *Faktoranalyse og faktortolkning*. Det vil bli trukket inn ny teori på områder hvor det blir funnet som belysende rundt tema som drøftes. Dette begrunnes i at det i forkant av faktoranalyse ikke var grunnlag for å kunne vite hva faktorene ville gi av tolkninger og funn. Da faktorene viser en del fellestrekk vil funnene drøftes under ett, og ikke faktorene hver for seg. Tema jeg ønsker å belyse i drøftingen er; *helhetstenkning, relasjonsdimensjoner, dialogen, det ideelle og reelle selvet, samt profesjonell kompetanse*. Alle delene berører hverandre, slik at begreper vil repeteres i de ulike delene. Det vil bli gitt en helhetlig presentasjon av faktorene innledningsvis i denne delen.

5.1 De tre faktorsynene

Faktor 1 kjennetegnes ved å være opptatt av dialog og relasjon i møte med foreldre og barn. I synet vektlegges det å skape tillitt til rådsøker, og gi rom for at foreldre og barn kan uttrykke seg slik de ønsker. Dette gir muligheter for å være i et samspill og i en prosess, hvor det åpnes opp for endringer og å se situasjoner på nye måter. Faktoren erkjenner en påvirkning på foreldre og barn som direkte påvirker relasjonen. Påvirkningen i form av anerkjennelse og tro

på individet er sentralt her. Faktor 2 fremhever at rådgiver legger mer vekt på barnet i sin tilnærming. Faktoren ønsker dialog, men bærer med seg en høyere grad av realitetsorientering og fokus på begrensninger i tilnærmingen. Rådgiver ser ut til å påvirke mye gjennom å rettlede foreldre og gi råd. Faktor 2 har et syn hvor personlig involvering fra seg selv og fra foreldre ikke er ønskelig. Faktor 3 har også fokus på dialog og tillitt i relasjon til foreldre og barn. Faktor 3 fremhever en bevissthet knyttet til makt, både i relasjonen som helhet og rundt testing av barn. I gjennom dialogen fremheves det nødvendigheten av å være ærlig og direkte i tilnærmingen som vil føre til at rådgiver mottar viktig informasjon, samt bevissthet hos barn og foreldre vil økes. Faktor 3 synes slik å bruke sine påvirkningsferdigheter aktivt.

5.2 Helhetstenkning

På 1950 og 1960 tallet skiftet fokuset fra individuelle teorier knyttet til nød og lidelse til perspektiver innenfor familiesystemet (Bateson et al., 1956; Wynne, Ryckoff, Day, & Hirsch, 1958, gjengitt i Ivey et al., 2012) Gregory Bateson kom på denne tiden med begrepet kybernetikk knyttet til familierterapi, som peker på hvordan hver handling utført av et individ eller en familie, influerer hele systemet av relasjoner (Ivey, et al, 2012). Dette kalles systemteori, hvor familien er en hovedenhet, der alle medlemmene i familien er viktige bidragsyttere til klientens psykologiske fungering og utvikling (Ivey et al., 2012).

Helhetstenkning i tilnærming til arbeidet med foreldre og barn vil slik baseres på å ha en bevissthet om at der hvor problemet vises, vil henge sammen med hvordan familien som helhet fungerer. Det kan slik stilles spørsmålstegn ved om det å fokusere på problemet som kun tilhørende barnet er tilstrekkelig for å kunne hjelpe barnet. Grøholt (1999) hevder at et slikt helhetsperspektiv kan sammenlignes med en dampmaskin med ventil, når damptrykket stiger vil kreftene påvirke ventilen slik at damp slippes ut, når trykket synker vil ventilen lukke systemet.

Sett opp mot de tre faktorene skårer de noe ulikt når det kommer til helhetstenkning i forhold til barnet og foreldrene. Faktor 1 og 3 vektlegger møtet med foreldrene og ser samarbeidet med dem som grunnleggende for å kunne hjelpe barnet. De involverer foreldre i prosessen, og tar hensyn til foreldres utfordringer på samme måte som barnets. Faktor 2 skiller i større grad mellom hjelp som gis til barnet og hva som gis foreldrene, og ser ut til å inneha en bevissthet

om at det er barnet som skal være hovedprioritering. Ut fra faktor 2 sin opplevelse av begrenset tid, muliggjør dette en tolkning av at tiden ikke strekker til for å ha foreldres opplevelser i fokus. Hvordan skiller man som rådgiver i sin tilnærming mellom det som gjelder foreldre og det som gjelder foreldre og barnet? I følge teorien til Grøholt (1999) som omhandler dampmaskinen vil alt som gagnar foreldre ha en indirekte innflytelse på barnet og familien dem er en del av. Hvordan vil det å ha et helhetsperspektiv på foreldre og barn slik påvirke tilnærmingen til rådgiverne? Vil det alltid være hensiktsmessig å fokusere på foreldre like mye som barnet, eller kan det tenkes at dette kan ta fokus bort fra barnet? I arbeidet som rådgiver i PP-tjenesten har man en gitt tid på hver sak hvor sakkyndig vurdering, dialoger og tilrettelegging skal gjennomføres. Kanskje er det da også nødvendig å huske på hvem som er primærfokuset til rådgiveren. Kanskje har faktor 2 hatt opplevelser hvor foreldre har tatt fokus bort ifra barnet, og hvor foreldre har hatt behov for mer hjelp enn det rådgiver har mulighet for å bistå med.

I følge faktor 2 hvor foreldre blir satt mer på siden i relasjonen og barnet er i fokus, kan det slik tenkes at samtalen blir mindre personlig. Dette støtter opp under faktortolkningen av faktor 2 hvor det personlige ikke er ønskelig i relasjon til foreldre og barn. I samtaler hvor rådgiver er alene med foreldre og snakker om barnet, vil fokuset da være på noe utenfor dem selv. I følge Rogers teori om subjekt og objekt kan det da tenkes at foreldre blir objekt for rådgiver, og hvor de blir brukt som et hjelpemiddel for å kunne hjelpe barnet. Der hvor det opererer en subjekt–objekt relasjon hvor rådgiver er subjekt, vil rådsøker bli objekt og rådgiver være den som har svaret på rådsøkers problem (Kvalsund, 2005). Hvordan rådgiver prioriterer foreldre og barnet vil ut fra et slikt helhetsperspektiv forstås som at foreldre og deres opplevelser må tas hensyn til for å kunne hjelpe barnet. I et helhetsfokus vil rådgiverne åpne opp for at foreldre kan utrykke seg om ting som ikke direkte omhandler barnet.

5.3 Relasjonsdimensjonene

Macmurray sin filosofi går ut på å se mennesket som en agent, som kjenner seg selv og en annen som en person, kun i relasjon til den andre (Macmurray 1961/1999, gjengitt i Allgood & Kvalsund, 2005). Tre hovedtyper relasjoner utgjør persondimensjonen jeg og du'-møter. Disse er avhengighetsrelasjoner, uavhengighets- og 'gjensidighetsrelasjoner (Kvalsund & Meyer, 2005). Forskningsdeltakerne i denne avhandlingen har alle vektlagt relasjonen i sin tilnærming og hvordan denne er viktig for prosessen utvikles. Faktorene erkjenner at

relasjonene er avhengig med henhold til hjelpeoppgavene hvor alle faktorene ser nødvendigheten av å rettlede foreldre, hvor de har behov for deres kunnskap og kompetanse. Faktor 1 er den som er tydeligst i å vektlegge gjensidighet i relasjonen. Faktor 3 synes å vektlegge gjensidighet, men ser ut til å skifte mer mellom dimensjonene. Faktor 2 er den som ser ut til å ha minst mulighet for å oppnå gjensidighet i relasjonen hvor den ser ut til å skifte mellom avhengighet og uavhengighet. Det vil være nødvendig å være oppmerksom på at ikke en gjensidighetsrelasjon trenger å være den dimensjonen som er mest hensiktsmessig for relasjonen, da den bare er positiv så lenge den erkjennes som et gjensidig behov.

Et avhengighetsforhold vil kjennetegnes ved at man legger kontrollen utenfor seg selv, hvor man er avhengig av at noen andre til å ta kontroll over sitt liv, handlinger, atferd, følelser osv. (Allgood, & Kvalsund, 1995a; Kvalsund, 1998). Et hjelpeforhold kjennetegnes som en avhengighetsrelasjon ved at rådgiver har kunnskap og kompetanse som hjelpesøker er avhengig av. Hjelpesøker er slik avhengig mht hjelpeoppgaven (Kvalsund & Allgood, 2009). I tilnærming til foreldre og barn vil det være nødvendig å være klar over at barn alltid vil stå i et avhengighetsforhold til de voksne. Slik vil rollen som rådgiver innebære avhengighetsforhold til barnet, hvor foreldre bare er avhengig mht hjelpeoppgaven. Alle de tre faktorene erkjenner at foreldre og barn er avhengige av deres ekspertise og kompetanse. Det som gir et bilde på at dette er en positiv avhengighet er at samtlige faktorer også oppgir at det også er en forventning fra foreldre sin side å få denne hjelpen. Slik er den avhengige relasjonen gjensidig erkjent og blir dermed ikke opprettholdt i urett. Avhengighet vil da være fruktbart så lenge det er den utviklingsdimensjonen som best beskriver det utviklingsnivået personene befinner seg på (Kvalsund og Meyer, 2005). Faktor 2 ser ut til å være den som opprettholder avhengigheten mest i møte med foreldre da det er den som tydeligst rettleder foreldre. Rådgiver innenfor denne faktoren er den som er mest enig i at direkte råd er nødvendig i møte med foreldre og barn. Kanskje er det akkurat dette foreldre trenger i starten av et hjelpeforhold hvor dem trenger hjelp med å tilrettelegge for sine egne barn? Det kan tenkes at foreldre som har barn med spesielle behov vil ha utfordringer som skiller seg fra andre foreldre, og at dem slik føler på en sterk avhengighet for å få hjelp. Det som kan bli konsekvensene av en slik tilnærming er når foreldre ønsker seg ut av avhengigheten, og hvorvidt da rådgiver opprettholder avhengigheten. Dette vil henge sammen med hvor bevisst rådgiver er på sin påvirkning i relasjonen.

Et uavhengighetsforhold består av mer symmetri i relasjonen, hvor man har behov, rett og plikt til å overskride asymmetrien dersom det er grunnlag for det. Denne dimensjonen innebærer en selvstendigjøring, der personen handler ut fra egne tanker, følelser og intensjoner (Kvalsund & Meyer 2005). Faktor 2 synes å gi direkte råd og tar ansvar for at foreldre og barn skal få hjelp med sine utfordringer. Ved at dette synet ikke ønsker å involvere seg personlig i relasjonen, kan det se ut til at rådgiver gjør seg uavhengig i relasjonen i noen grad. Faktoren ser ikke ut til å ha fokus på at foreldre og barn skal involveres i prosessen, som slik tyder på at rådgiver innenfor faktor 2 er uavhengig av foreldres og barns samarbeid og perspektiver. Foreldrene blir slik avhengig av hjelpere og hjelpeoppgavene, men som ikke resulterer i en gjensidig symmetri i relasjonen. Hvorvidt dette er en intensjon fra rådgiver eller et ubevisst mønster vil da være av betydning. Jordan (2011) hevder at mangel på bevissthet ikke er et resultat av mangel på kapasitet for å prosessere informasjon. Noen ganger er lav bevissthet kun et resultat på at man ikke har lagt merke til at det å rette fokuset mot et gitt aspekt kan være hensiktsmessig. Hva blir så resultatet av en tilnærming hvor rådgiver er uavhengig i hjelperelasjonen? I følge Skau (2011) vil man i sosiale yrker være nødt til å ta hensyn til personlige områder. Tidligere erfaringer og ubevissthet rundt dette området kan tenkes å ha ført til at faktor 2-rådgiver ikke ser involvering i relasjonen som hensiktsmessig. Det også være så enkelt som at rådgiver ikke har sitt effekten av det å møte foreldre og barn på et mer gjensidig plan.

Den gjensidige avhengigheten ligger i at begge aktører i relasjonen både er avhengige, uavhengige og gjensidige, og at en i et utviklingsperspektiv også får forståelse for både de positive og negative sidene ved dette. Den gjensidige relasjonen søker å forstå begge sider i relasjonen, og trues dermed ikke av asymmetri (Kvalsund og Meyer, 2005). Rogers hevder at gjensidighet og likestilling er to forskjellige ting hvor ingen relasjon består av full likestilling. Det vil alltid være en som vet mer, er mer sårbar, eller har mer makt, muligens som et resultat av roller (Rogers 1987, gjengitt i Cissna & Anderson, 1998).

Faktor 1 har gitt et syn hvor relasjonen synes å kunne nå dimensjonen for gjensidig avhengighet. Faktor 2 ser ut til å bevege seg mellom avhengighet og uavhengighet, samt faktor 3 ser ut til å skifte mellom de tre relasjonsdimensjonene. Det vil være naturlig med en dynamisk prosess mellom de ulike dimensjonene, da ingen relasjoner med foreldre og barn er lik. Faktor 1 har erkjent at det tar tid å opparbeide tillitt, som kan føre til at det i starten av relasjonen vil være preget av et avhengighetsforhold, da foreldre og barn gjerne i denne tiden

er mest sårbar. Det kan se ut til at når rådgiver sammen med foreldre og barn etter hvert oppnår mer tillitt og trygghet vil den gjensidige dimensjonen ha mulighet for å komme bedre til uttrykk. Faktor 1 og 3 fremmer et syn hvor gjensidighet i relasjonen synes å ha størst mulighet for å oppnås. Begge vektlegger det å lytte til den andre, og sammen med den andre komme frem til løsninger. Dette viser at det ikke er rådgiver som nødvendigvis er ekspert men at rådgiver på samme måte som foreldre og barn er gjensidig avhengig av å hjelpe hverandre. Faktor 1 og 3 ser på det å lytte til den andres perspektiver som nødvendig i relasjonen, dette bærer med seg en tolkning av at rådgiver slik er åpen for at relasjonen kan forandre seg og utvikles. Ved at faktor 2 er mer opptatt av den strukturelle tilretteleggingen synes det som at faktor 2 ikke ser på det å med lytting og fokus på prosessen som like viktig. Spørsmålet blir da hvem sitt behov som tilfredsstilles ut ifra denne tilnærmingen. Er det rådgiver sine behov for mestringsfølelse og det å ha hjulpet foreldrene? Karlsdottir og Kvalsund (2009) hevder at dette er et typisk eksempel hvor hjelper går i fella for sin egen hjelpekåthet, og det man realiserer er sine egne behov for å ha hjulpet noen. Det kan føre til at gode hjelpeintensjoner ikke oppleves som hjelpsomme, men heller skade. Eller kan det tenkes at dette ikke er tilfellet men at det er foreldrene som har behov for rettleddning og tilrettelegging? Hvordan foreldres ønske om å være i en avhengighetsrelasjon vi være preget av hvordan rådgiver bruker har bevissthet om hvordan den opprettholdes. Her synes faktor 1 og 3 å påvirke foreldre og barnet gjennom anerkjennelse og tro for å kunne nå den gjensidige relasjonsdimensjonen. Uavhengig av kunnskapen som skiller rådgiver og råde søker vil gjensidigheten forde at begge parter respekterer hverandre som personer. Det er da helt nødvendig at råde søker jobber med å se råde søker som et subjekt, selv om råde søker ønsker å se seg selv som et objekt (Allgood & Kvalsund, 2005).

5.4 Dialogen

Dialogen er høyt vektlagt innenfor synet til de ulike faktorene. Faktor 1, 2 og 3 deler et syn på at oppnåelse av tillitt er nødvendig for hvordan dialogen vil utvikles. Kvalsund (2006) hevder at det også er naturlig å skape tillitt i dialogen før man starter å påvirke.

Faktor 1 og 3 synes igjennom dialogen å påvirke gjennom å legge til rette for og lytte til foreldre og barn. Faktor 2 vektlegger dialogen, men hvor påvirkning i dialogen synes å skje i større grad gjennom rettleddning og dirkete råd. Personlig involvering er fra faktor 2 ikke gitt

oppmerksomhet i så stor grad, verken fra seg selv eller som nevnt tidligere, fra foreldre. Faktor 2 fremmer et syn hvor dialogen med foreldre og barn er en arena hvor fokuset skal være på barnet, og påvirker foreldre med å rettlede rundt barnet. I følge Karlsdottir og Kvalsund (2009) vil rådgiver alltid ha en kunnskapsbasert makt overfor råde søker. Kvalsund (2006) hevder at det er hjelperen som har lært å bruke påvirkningsferdigheter, og at det slik også er hjelperen som skaper grunnlag for åpenhet og kommunikasjon rundt bruken av makt i relasjonen. Det er derfor viktig å gjøre maktutredninger i alle hjelperelasjoner. Da faktor 2 ikke erkjenner maktforholdet er det grunn til å spørre seg i hvilken grad bevisstheten rundt makt er tilstede og da også hvordan denne kommer til uttrykk eksplisitt i relasjonen.

Der hvor faktor 2 ser ut til å vektlegge å hjelpe foreldre og barn ved å rettlede og gi råd, synes faktor 3 å ha en høyere bevissthet rundt bruken av makt i dialogen. Faktor 3 viser dette ved å være den eneste faktoren som direkte erkjenner maktforholdet som er en del av relasjonen. Det at faktor 3 erkjenner en tilstedeværelse av makt sier ikke noen om bruken av den, men synliggjør en bevissthet som vil være nødvendig for å unngå misbruk av makt som kan fremme manipulering og krenkelse (Skau, 1992; Kvalsund 2006). I dialogen påvirker faktor 3 gjennom ærlige, og direkte tilbakemeldinger til foreldre og barn og kan slik begrunnes i at rådgiver er bevisst sin påvirkning og er trygg på å kunne påvirke på denne måten. Det ser ut til at faktor 1 og 3 har et høyere person-fokus enn faktor 2.

Basert på forståelsen av at individet er relasjonelt presenterer Allgood og Kvalsund (2008) at dialog er definert som en kommunikasjon mellom mennesker hvor man er genuint interessert i hverandre ontologisk, og ikke bare psykologisk eller teknisk (Freidman, 1992, gjengitt i Allgood & Kvalsund, 2008). De presenterer et perspektiv hvor dialogen åpner for transformativ læring hvor man ved å møte råde søker i det subjektive feltet vil muliggjøre at råde søker oppnår høyere kontakt med seg selv, og lærer å ta ansvar for hvem hun eller han er (Allgood & Kvalsund, 2008).

Faktor 1 og 3 synes gjennom dialog å påvirke ved å legge til rette for og lytte til foreldre og barn gjennom dialogen. De to faktorene kan slik ses ut til å passe inn under det teoretiske perspektivet til Allgood og Kvalsund (2008) for hva som defineres som dialog. Allgood og Kvalsund (2008) hevder videre at dette skiller seg fra det folk flest forbinder med dialog, hvor man entrer samtale med andre for å tilfredsstille et behov, som ikke er dialog, men heller en monolog (Kvalsund, 2005). Faktor 1 og 3 synliggjør et fokus på å møte foreldre og barn i det

subjektive feltet, hvor deres opplevelser, perspektiv og verdier blir anerkjent. På den måten bidrar faktor 1 og 3 til at foreldre og barn kan bli kjent med seg selv hvor transformasjon og utvikling kan oppnås.

Faktor 2 synliggjør et ønske om å ta ansvar for foreldre og barn. Det kan slik tenkes at faktor 2 har en god hjelpeintensjon i møte med foreldre og barn. Det som imidlertid i følge Allgood og Kvalsund (2008) blir resultatet av en slik tilnærming er at dialogen ikke vil føre til at foreldre og/eller barn vil lære å kjenne seg selv bedre og dermed styrkes og utvikles. Ved å ta ansvar for deres utfordringer lærer ikke foreldrene dette selv.

Da det her studeres subjektive meninger vil det være nødvendig å ta i betraktning at alle relasjoner rådgiverne har vært en del av vil ha utartet seg ulikt, og at rådgiverne slik også kan ha tatt stilling til ulike opplevelser når dem sorterte utsagnene. Alle tre faktorene har plassert utsagn som omhandler dialogen som det viktigste i møte med foreldre og barn. Til tross for samme plassering av utsagn omhandlende dialog viser faktorsynene at det er ulikheter knyttet til denne dialogen i møte med foreldre og barn. Faktor 1 synes her å løfte et syn hvor det subjektive i relasjonen blir ivaretatt, faktor 3 viser en bevissthet i dialogen, hvor det å være tydelig i møte med foreldre og barn. Innenfor faktor 2 sitt syn blir dialogen mer et sted hvor det er rådgiver som påvirker og former dialogen, at det slik begrenses det som kan betegnes som en gjensidig dialog hvor forandring kan oppstå. Da dialog også er en stor del av arbeidsformen til rådgivere i PP- tjenesten vil fokus på dialog kunne ses som å være naturlig å etterstrebe. Det er derfor ikke hensiktsmessig å se om synene verdsetter en dialog, men nettopp hva rådgiverne legger i dialogen og hvordan det kommer til uttrykk i tilnærmingen.

5.5 Det ideelle og det reelle selvet.

I følge de tre faktorene kan det se ut til at forholdet mellom ideell og reell tilnærming veker noe ulikt mellom dem. Faktor 2 sitt syn skiller seg fra de to andre faktorene hvor det ser ut til å være et ønske om fokus på relasjon og dialog, men med begrensninger for å kunne realisere dette. På den måten gir faktor 2 et bilde på et misforhold mellom en ønskelig tilnærming til foreldre og barn og det som er den reelle situasjonen. I følge Rogers mister mange seg selv når man i for stor grad fokuserer på det idealiserte imaget (Lago & MacMillan, 1999, gjengitt i Ivey et al., 2009). For stor avstand mellom selvene vil føre til inkongruens, som også

resulterer i at vi ikke er våre sanne og ekte selv (Ivey et al., 2009). Dersom det er for stor avstand mellom det ideelle og reelle selvet kan det oppstå en indre konflikt (Kvalsund, 2003). Spørsmålet vil da være om det vil være holdbart å leve med et slikt sprik over tid? Og hvor stor innvirkning har dette på rådgivers prestasjoner i arbeidet? Dette kan også ses i sammenheng med kognitiv dissonans, hvor det er forskjell mellom de reelle selvene og de mulige selvene (O'Connor et al., 2002). Hvor mye energi man vil bruke på å redusere gapet mellom selvene vil avhenge av hvor viktig det føles for han eller henne. Om det så ikke er tilgang på, og bevissthet rundt dissonansen mellom selvene vil det ikke være noe kraft som reduserer dem (Festinger, 1957; Newby-Clark, Zanna & McGregor, 2002).

I forhold til faktor 2 gis et bilde at det er et sprik mellom det reelle og det ideelle selvet. Hvor mye dette gapet preger rådgiver vil være avhengig av hvor viktig dette er. Om det er slik at ønsket til faktor 2-rådgiver er å være i en arbeidssituasjon hvor man er i kontakt med mennesker og vise omsorg vil man kunne få brukt dette i PP-tjenesten. Kanskje er ønsket om mer tid til dialog og fokus på relasjon ikke betydningsfullt nok til at vedkommende har behov for å ta tak i situasjonen. Det kan også være slik at rådgiver føler å få brukt dette selvet i andre situasjoner som på fritiden. Om det slik som Rogers nevner kan føre til inkongruens og indre konflikter kan det tenkes at dette også vil prege tilnærmingen. Det er nødvendig å være så kongruent som mulig i hjelperelasjonen. Det betyr at det er en høy korrelasjon mellom det jeg opplever, og hvordan jeg symboliserer det jeg opplever ved å uttrykke det. (Rogers, 1951/1961; Kvalsund, 2005). Ut fra begrensningene rådgiver opplever, kan det tenkes at dette ikke henger sammen med det rådgiver viser i samtalen med foreldre og barn. Slik sett kan begrensningene forstås som noe rådgiver har innfunnet seg med, og som ikke gis oppmerksomhet i stor grad. Da dette kan ses å henge sammen med følelser hos rådgiver, kan det tenkes at det blir et område som kan bli vanskelig å rette oppmerksomhet mot. Dette vil da prege tilnærmingen til foreldre og barn, da man bare ved å være ekte og kongruent vil kunne være åpen for det klienten bringer inn i det perseptuelle feltet, og effektivt bruke seg selv som et instrument i prosessen for veiledning (Løvlie, 1982, gjengitt i Kvalsund, 2003).

5.6 Personlig kompetanse

I følge Skau er personlig kompetanse nødvendig i alt samspill og særlig i yrker hvor man arbeider med mennesker. Personlig kompetanse handler om hvem vi er som personer, både overfor oss selv og i samspillet med andre (Skau, 2011, s. 60). Hun hevder at begrepet personlig kompetanse er vanskelig å definere, dokumentere, avgrense og måle, men er knyttet til kvaliteter, egenskaper, holdninger og ferdigheter.

Ved å studere de tre faktorene knyttet til det personlige samspillet i rådgiver sitt møte med foreldre og barn vekter de den personlige involveringen i ulik grad. Faktorenes syn skiller seg når det omhandler synliggjøring av og tro på foreldre og barn i tilnærmingen, samt hvor mye foreldre og barn får ha innvirkning på relasjonen. Dette henger sammen med det Skau knytter til personlig kompetanse som omhandler hvem vi er i møte med andre og hvem vi lar andre være i møte med oss (Skau, 2011). Faktor 1 og 3 ser prosessen rundt det å lytte til foreldre og barns perspektiv som avgjørende, og lar foreldre og barn komme med sine perspektiv ved å være i en prosess. Faktor 1 og 3 erkjenner at tro på individet ved personlig involvering er avgjørende for hvordan prosessen vil utvikle seg og at denne synliggjøringen av og troen på individet er nødvendig. Der hvor faktor 1 og 3 vektlegger det personlige møte, synes det som faktor 2 ikke erkjenner at tro på foreldre og barn har direkte innvirkning på hjelperelasjonen i så stor måte. Faktor 2 skiller seg ved å ikke ha behov ønske om å vektlegge den personlige involveringen i samspillet. Skau (2011) hevder at en god profesjonalitet i arbeid med mennesker krever at man er i stand til å være personlig. Det kan slik se ut som faktor 2 har et syn hvor det skilles mellom personlig og profesjonell kompetanse. I følge Skau (2011) skiller noen mellom det å være personlig og profesjonell, og at da personlig og privat blir samme sak. Personlig kan da bli sett på som å true profesjonaliteten. I sosiale yrker står ikke dette i motsetning, da en god profesjonalitet krever at man også er i stand til å være personlig.

Hvordan vil det for foreldre og barn være å bli møtt av en rådgiver som er personlig involvert og som tror på individet, kontra en rådgiver som ikke vektlegger dette i relasjonen? Det kan tenkes at for foreldre som møtes på en måte hvor tro og holdning hos rådgiver ikke er fokusert på, vil foreldre ikke stille spørsmål ved det, da dette er ”usynlig” kompetanse som ikke direkte forventes eller kreves. Det kan tenkes at foreldre og barn ikke krever mer enn det rådgiverne er pålagt å ta ansvar for, nemlig utredning, kartlegging og råd rundt tilrettelegging.

Det man på en annen side kan se på er foreldre og barn som møter en rådgiver som involverer det personlige, som er faktor 3 vektla ærlig, prosessfokusert og som tror på dem.

Skau hevde at et prinsipp for å utvikle personlig kompetanse vil være personlig bevisstgjøring. Det er først ved bevissthet man har mulighet til å gjøre noe med vår tilnærming, uten denne handler man ut fra etablerte mønster. Det å bli bevisst handler også om å være ærlig med seg selv, ved å gi seg selv tid til å svare på spørsmål som hvorfor man gjør som man gjør (Skau, 2011). Faktor 3 løfter et syn som baseres på bevissthet i sin tilnærming til foreldre og barn. Det synliggjøres en bevissthet i forhold til testing av barn og den innflytelse og makt man besitter ved dette. Faktoren synes å erkjenne påvirkning hvor det å være ærlig og direkte i møte med foreldrene og barn er viktig. Det kan slik se ut til at ærlighet og det å være direkte i møte med foreldre og barn er en måte rådgiver bruker sine påvirkningsferdigheter for å bidra til en gjensidighet i dialogen. Dette kan ses i sammenheng med det Skau (2011) omtaler som god kommunikasjon, hvor den er viktig at den er ekte og entydig. Det kan tenkes at foreldre og barn som blir møtt av rådgiver som fremstår som ærlig, kan ha lettere å etablere tillitt til rådgiver. Hvorvidt det å være ærlig alltid vil bidra til tillitt må allikevel ses ut fra situasjonen og hva som blir formidlet. Faktoren fremmer et syn hvor det å være ærlig og direkte rundt barn sine problemområder også er helt nødvendig. Hvilken effekt har det for rådgiver å være ærlig angående barn og foreldres svakheter? På en side kan dette bidra til bevisstgjøring, som vil være nødvendig for at man skal kunne gjøre noe med problemet. På en annen side kan dette å ha uheldige konsekvenser for den det gjelder, om det ikke ligger til grunn tillitt og at barnet er moden for det. Slik blir da rådgiver eksperten på barn sitt problem, og barnet blir dermed identifisert med problemet heller en personen bak problemet. Kvalsund (2006) hevder at påvirkning i form av konfrontasjon krever at hjelperen konfronterer på en måte som bidrar til konstruktiv utforskning og erkjennelse av et behov for endring. Det vil også være viktig at konfrontasjonen gjøres for å hjelpe, og ikke for å skade eller krenke. Ut ifra et barns perspektiv kan dette bli vanskeligere, da barn ikke har like lett å uttrykke seg som voksne. En bevissthet rundt sin egen påvirkningsmakt vil derfor være helt nødvendig (Kvalsund, 2006).

Det antas at foreldre og barn som møter en rådgiver med et ærlig engasjemet og som ikke ”tildekker” områder, vil kunne bidra til å oppnå tillitt. Slik sett kan det tenkes at der hvor rådgiver innehar personlig kompetanse vil det gi muligheter for at barn og foreldre kan

utvikles og styrkes. Innenfor et ekspert perspektiv hvor rådgiver sitter med svarene, vil foreldre og barn ha mindre muligheter for å utvikles.

5.7 Læring og utvikling

Rådgiver innenfor faktor 2 gir et bilde av å ikke vise hele seg i møte med foreldre og barn, og ser ut til å avgrense sitt ansvarsområde noe mer. Dette kan ses i forhold til Dweck (2006) sitt perspektiv hvor faktor 2 på dette område kan synes å ha et mer konstant utviklingssyn hvor mulighetene for læring og utvikling både personlig og i relasjonen er mer begrenset. Ved at rådgiver bare viser en del av seg selv i møte med foreldre og barn vil det som nevnt begrense mulighetene for å oppdage fenomen som oppstår i relasjonen. Ved å ha et mer konstant syn knyttet til utvikling, vil ikke rådgiver se på sine muligheter med foreldre og barn, men inneha et syn hvor hun ser seg selv å ha konstante egenskaper knyttet til området. Kanskje har tidligere erfaringer gjort at faktor 2 har identifisert seg med en tilnærming hvor feiling må unngås. Kanskje er det ikke tilfellet at faktor 2 ikke ønsker å involvere det personlige, men at det på grunn av tidligere erfaringer har ført til at fallgraven blir for stor, og at det å vise hele seg i møte med foreldre og barn blir for sårbart. Kvalsund (2006) hevder at en hjelper kan begrunne sine valg ut fra en argumentasjon om å være profesjonell, mens den egentlige grunnen er at man ikke vet eller tør å møte det som synes vanskelig å takle selv. Slik sett kan det å ta på seg en profesjonell rolle eller en ”maske” i møte med foreldre og barn hindre at rådgiver trenger å møte dem på et personlig plan, med alt av følelser og subjektivitet det innebærer.

Redsel eller frykt for den personlige involveringen kan også ses i sammenheng med at faktor 2 synes å avgrense sine ansvarsområder mer. Faktor 2 gir et syn på at forventningene fra barn og foreldre er større enn eget ansvarsområde. Ved å ha et snevrere fokus i møte med foreldre og barn viser denne tilnærmingen at spekteret av hjelp begrenses i noen grad, og at rådgiver er bevisst på hva områder hun kan bistå med hjelp. Innenfor PP-tjenesten er det mange ulike yrkesprofesjoner som sammen arbeider i tverrfaglige team. Dette muliggjør for læring på andre områder, men åpner også opp for ansvarsfraskrivelse og tanken om at noen andre er mer ekspert på området. I følge Dweck (2006) vil dette også henge sammen med om man ser på seg selv med muligheter for utvikling, eller om man begrenser dette og identifiserer seg med de konstante evnene man har. Mulighetene for å feile vil være

tilstede på samme grunnlag i et konstant og et utvikling syn, men ved et konstant syn identifiserer man seg mer med feilene man gjør hvor identiteten defineres ut i fra dette. Vil det så alltid være hensiktsmessig at rådgiver forsøker å møte foreldre på ulike områder og ikke avgrense sin spiss-kompetanse? Om det er slik at foreldre er ute etter direkte råd, kan det tenkes at det vil være hensiktsmessig at rådgiver har god kompetanse på det som formidles. På en annen side vil rådgiver aldri utvikle andre områder om det ikke legges til rette for å lære nye områder. Skau hevder at vi ikke kan utvikle noe nytt uten å tillate oss å gjøre feil. I tilnærming til foreldre og barn, som allerede kan ha en følelse av å ha feilet ved å trenge spesiell tilrettelegging, kan det tenkes at et læringssyn basert på å våge å feile vil være nødvendig å inneha for å signalisere dette videre til foreldre og barn.

5.8 Oppsummering av drøfting

I drøftingsdelen er det diskutert hvordan ulike syn vil ha innvirkning på rådgivernes tilnærming. Det vil ikke være realiserbart å drøfte alle tilnærminger som opererer på området, da tilnærmingene vil være uendelig og variere fra en situasjon til en annen. Det ble innledningsvis drøftet rundt helhetsperspektivet til rådgiverne, da dette syntes å skille seg i noen grad. Etter å ha drøftet et helhetsperspektiv så jeg det som naturlig å drøfte relasjonsdimensjonene som viste seg å være vektlagt noe ulikt mellom de tre faktorene. Etterfulgt av relasjon, ble dialogen presentert, hvor faktorenes ulike syn knyttet til dialog ble diskutert. Ved å så se på det reelle og det ideelle selvet, ble et sprik mellom reell og ideell tilnærming drøftet ut fra nødvendigheten av å være kongruent i sin tilnærming. Det ble så naturlig å drøfte personlig kompetanse, da dette implementerer nevnte områder. Til slutt er det drøftet rundt syn på utvikling og læring, og hvordan dette vil påvirke tilnærmingen.

6 AVSLUTNING

I gjennom masteroppgaven har intensjonen vært å bidra til en bevissthet rundt rådgivere i PP-tjenesten sin opplevelse av hjelperollen. Innbefattet dette har det vært ønskelig å kunne si noe om hvordan tilnærmingen påvirker relasjonene de er en del av. Studiet har vist ulike syn knyttet til tilnærming som videre er blitt drøftet ut fra relevant teori.

Jeg opplever at studien har bidratt til å skape en forståelse for hvor komplekst systemet for rådgivere i PP-tjenesten er. Gjennom teoretisk forankring knyttet opp mot Q- sorteringen og data som fremkom, har jeg fått et innblikk i hvordan tilnærming kan ha uendelige innfallsvinkler som mer eller mindre henger sammen. Av faktorene fremkom det interessante data og tolkninger som alle bidrog til en høyere forståelse av tematikken i oppgaven. Jeg sitter igjen med en opplevelse av at dette feltet ikke vil kunne bli ferdig utforsket og at jeg nok bare har oppdaget en liten del av det store bildet.

Forskningsprosjektet viser at man vil kunne finne svar på problemstilling, men at svarene vil være mange og komplekse. Det studien viser er at tilnærminger vil måtte forstås ut fra både system og individnivå som henger uløselig sammen.

6.1 Videre forskning

Innledningsvis ble politiker Kristin Halvorsen sin tale presentert vedrørende behovet for arbeidstakere med positive holdninger, og som vektlegger løsningsorientering og profesjonalitet (kapittel 1.2 *Presentasjon av PP-tjenesten*). Budskapet til Halvorsen fremhever nødvendigheten av personlig kompetanse i sosiale yrker. Ytringene til Halvorsen er basert på erfaring rundt møte med foreldre til barn som har fått hjelp, som viser til dagligdagse erfaringer, uten forankring i empirisk empiri. Meldingen peker slik på et behov for forskning på dette feltet for å kunne utforske begrepene Halvorsen presenterer på et forskningsbasert grunnlag. Denne oppgaven har søkt å studere noen perspektiv av denne tematikken ved å se rådgiverne selv sine opplevelser av tilnærming til foreldre og barn.

I videre studier ville det vært interessant å inkludere et større utvalg rådgivere for å se om det ville gitt flere perspektiver og nyanser til hvordan rådgivere opplever hjelperollen i møte med barn og foreldre. Dette ville også gi anledning til å kunne se på eventuelle sammenhenger

mellom utdanningsbakgrunner og geografisk eller kulturell tilhørighet, som viste seg å bli begrenset i denne oppgaven. Ved å søke å forstå resultatet ut fra fokus på personlig kompetanse i utdannelsen, kunne det blitt undersøkt mulige sammenhenger mellom hva utdanningen vektlegger av personlig kompetanse og hvordan det vises av forskningsdata. Å snu perspektiver ved å studere foreldre og barns opplevelser ville også kunne gitt innsikt rundt hvordan hjelpen som gis av PP-tjenesten oppleves, samt hvordan dette samsvarer med intensjonene til tjenesten.

Oppgavens tematikk vekker min interesse for å undersøke nærmere forholdet mellom reell og ideell arbeidssituasjon. Hvordan opplever rådgivere sin ideelle og reelle tilnærming? Og hvordan påvirke også dette tilnærmingen? Gjennom å ha to ulike instruksjonsbetingelser kunne det være aktuelt å gjennomføre to sorteringer basert på samme Q-utvalg. Ved å gjennomføre en sortering basert på reell tilnærming, samt en på ideell tilnærming, ville det gi grunnlag for å si noe om trivsel, bevissthet og kongruens hos rådgiverne.

6.2 Min forskerrolle - refleksjon og evaluering

Før valg av metode i masteroppgaven var jeg usikker på om Q – metode var det jeg skulle basere forskningsprosjektet på. Bakgrunnen for ønsket om å bruke Q-metoden var å studere subjektive opplevelser hos et større utvalg en det som ville vært tilstrekkelig i en kvalitativ metode. Intensjonen var å se om rådgivernes utdanningsbakgrunn, samt geografisk og/eller kulturell tilhørighet ville ha innvirkning på resultatet. Ut fra utdanningsbakgrunn viste ikke resultatet noen klare forskjeller. Det som imidlertid viste seg var at to av tjenestene skåret høyt på to eller flere faktorer, samt en tjeneste hvor alle fem fra tjenesten tilhørte samme faktor (se tabell 2, kapittel 4). Det kan slik tenkes at tilnærmingene til rådgiverne innenfor gruppe A var mer lik enn de to andre kontorene, og som kan tenkes å være kulturelt begrunnet, eller som et resultat av gruppetenkning.

På grunnlag av ønsket om å se sammenhenger med utdanning, kultur og geografisk tilhørighet så jeg Q-metode som en hensiktsmessig metode å velge. Da metoden ville muliggjøre å oppdage fenomen basert på subjektivitet, samt å ha bredde på utvalget så jeg dette som interessant.

Ved å se på prosjektet i etterkant ser jeg at det er områder som også begrenses ved å bruke en Q-metode i stedet for kvalitativ metode. Ved å basere forskningen på intervju som i kvalitativ

metode, ville det åpnet for at deltakerne i enda større grad kunne definere hvordan de tilnærmet seg foreldre og barn. I denne oppgaven ble intervju brukt i forkant av undersøkelsen for å prøve å danne effekter som best dekket kommunikasjonsuniverset. Jeg gjennomførte to postintervju i etterkant for å kvalitetssikre mine funn, og hindre en eventuell feiltolkning. Jeg ser at ved å ha et postintervju på samtlige faktorer ville gitt et best grunnlag for å tolke helheten av den siste faktoren hvor intervjuet mangler. Ved at den ene personen som definerte faktor 2 ikke ønsket intervju, ble det dermed ikke gjennomførbart. Et bilde av faktor 2 ble likevel dannet på grunnlag av de sorterte utsagnene.

Da jeg skulle starte på analysen av faktorer oppdaget jeg at utarbeidelsen av utsagnene kunne vært knyttet opp mot flere nyanser av subjektive opplevelser. I utarbeidelsen av utsagn var det mange ulike områder eller perspektiv jeg ønsker å implementere innenfor tilnærmingen til rådgivere. Da jeg skulle tolke faktorene så jeg at utsagnene kunne vært knyttet til mer subjektive nyanser, med ulike beskrivelser for subjektive opplevelser hos deltakerne. Jeg fikk en forståelse om at perspektiv og situasjonelle begrep tok større plass enn forholdet til selve opplevelsen. Ved å mer direkte beskrive følelsene innenfor ulike tilnærminger kunne det nok ført til enda høyere forståelse av nyanser innenfor de ulike synene.

I rekrutteringen av utvalg var det etter hvert flere som trakk seg fra forskningsprosjektet, da de opplevde at prosjektet ble for ”altomfattende”. Dette var frustrerende, og førte til at utvalget ble kuttet ned med fem deltakere, og satt slik igjen med 14 mennesker som sorterte. Opplevelsen av at prosjektet ble for omfattende kan forstås i en sammenheng med Q-metodens intensjon ved å søke å forstå subjektive opplevelser, som kan være omfattende i den forstand at det krever refleksjon over egen subjektivitet. Dette kan ha også ha sammenheng med for lite tydelighet fra min side om at opplevelser ikke var rette eller gale, hvor da utvalget kanskje følte for å bli testet i forhold til sin kompetanse i sin hjelperolle. Dette er antagelser og er ikke blitt undersøkt. Jeg ser midlertid at fokus på ærlighet fra deltakerne, samt at det ikke fantes noen fasitsvar ved sorteringen, kunne vært enda mer utdypet i den vedlagte sorteringsinstruksen. De fem deltakerne som trakk seg tilhørte samme tjeneste, som gir grunn til å tenke ringvirkningene når først en person har trukket seg, og at det da kan tenkes å være større sannsynlighet for at flere vil gjøre det. Jeg ser det slik at det kanskje ville være bedre å sende direkte mail, eventuelt ringe hver ansatt, i stedet for å sende samtykkeerklæringer og kommunisere igjennom en kontaktperson i PP-tjenesten. Det viste seg imidlertid at jeg fikk 3

ulike faktorer, som gjorde at 14 deltakere viste seg å være nok for å få frem ulike syn i undersøkelsen. dog få til å bekrefte faktorsyn 2.

Jeg er tilfreds med å ha valgt Q – metode i forskningsprosjektet. Metoden har bidratt til refleksjon rundt prosjektet, men også rundt min egen subjektivitet som har vært knyttet til de ulike delene i prosessen. Gjennom prosessen har det vært nødvendig å ha en bevissthet rundt hvordan jeg lar min subjektivitet farge data som fremkom i undersøkelsen. Det ble slik dannet en forståelse rundt viktigheten at jeg som forsker var bevisst at det jeg gjorde ikke nødvendigvis var uten betydning for p-utvalget. Jeg hadde i tråd med fenomenologien en intensjon om å la fenomenet fremstå så langt som mulig på egne premisser, samt den hermeneutiske sirkelens henstilling om å veksle mellom refleksjon og erfaring, del og helhet (Bolstad, 2006). Det ble viktig for meg å være bevisst ved å se faktorene som syn og ikke personer, hvor synet som ble gitt bare var en del av et helhetlig syn og ikke en fasit på selve personen. Slik ble det viktig å ha bevissthet rundt den hermeneutiske fortolkningsprosessen igjennom arbeidet ved å tolke faktorene.

Forforståelsen jeg hadde før jeg skulle undersøke mine data var at det ville ha veldig ulikt utfall på resultatet etter hvilken utdanning man har. Årsak til dette var at det under masterstudiet i rådgivning har vært veldig fokusert på den relasjonelle kompetansen i møte med mennesker, som jeg hadde en antagelse om at kanskje ikke var like mye fokusert på i andre studier. Jeg hadde slik en antakelse av at det mest sannsynlig ville være forskjell i utfallet etter om man hadde en psykologisk eller en pedagogisk tilnærming til foreldre og barn, da det arbeider både pedagoger og psykologer i PP-tjenesten. Jeg var bevisst på å legge denne forforståelsen til side da jeg skulle tolke data.

Da min familie har vært tilknyttet PP-tjenesten på grunn av min fosterbror har jeg fått høre både positive og negative opplevelser i møte med PP-tjenesten. Det var viktig for meg å ikke generalisere og forbinde min undersøkelse med dette. Det ble særlig viktig i utformingen av utsagn, da jeg slik forsøkte å unngå å legge mine subjektive føringer i utsagnene, og åpne mest mulig opp for at de kunne tillegges annet meningsinnhold. Jeg ser at det ikke vil være mulig å fullt å helt legge min subjektivitet til side, og at den har vært med på å farge valgene som er tatt, og tolkningene som er gjort. Det har vært viktig å være bevisst på det, for at ikke den skal definere oppgaven, men i tråd med fenomenologien søke å forstå fenomenet mest mulig slik det fremtrer.

Parallelt med skriveprosessen kunne jeg identifisere hvordan min egen subjektivitet var mye forbundet med teorien jeg presenterte i oppgaven. Jeg var usikker i starten på hvordan jeg skulle starte masteroppgaven, og kjente på at jeg startet med å gjøre meg litt avhengig til veileder i starten av prosessen. Jeg ønsket gjerne at hun skulle gi meg retningslinjer for hvordan jeg skulle gjøre ting, og vektla hennes meninger relativt sterkt. Etter hvert i prosessen ble jeg gradvis mer selvstendig, og ser nå at det skjedde en utvikling hvor jeg selv tok mer ansvar uten å støtte meg til henne i så stor grad. Jeg ser at dette har en klar sammenheng med hvordan veileder synliggjorde tro på meg og mitt prosjekt, ved å også være positiv og engasjert i oppgavens tematikk.

7 REFERANSELISTE

Allgood, E. (1994/1995) Person in relation and Q-methodology. *Operant subjectivity*, 18. (1,2), 17-35.

Allgood, E & Kvalsund, R. (2003) *Personhood, professionalism and the helping relation: Dialogue and reflections*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag

Allgood, E. & Kvalsund, R. (2005). *Learning and Discovery for Professional Educators: Guides, Counselors, Teachers*. Trondheim: Tapir Akademiske forlag.

Bolstad, T. (2006). Refleks eller refleksjon. I *Embla*, 11(2), 16-20.

Brown, S. R. (1980). *Political Subjectivity Applications of methodology in political science*. New Haven and London: Yale university Press.

Brown, S. R. (1993). A primer on Q methodology. *Operant subjectivity*, 16 91-138.

Brown, S. R. (1996). Q methodology & qualitative research. Hentet den 20 mars 2013 fra <http://schmolck.userweb.mwn.de/qmethod/srbqhc.htm>

Cissna, K.N. & Anderson, R. (1998). Theorizing about dialogic moments: The Buber-Rogers position on postmodern times. *Communication Theory*, 8 (1), 63-104.

Combes, H, Hardy, G, & Bunchan, L. 2004. Using Q-methodology to involve people with intellectual disability in evaluating person-centred planning. *Journal of Applied research in intellectual disabilities*. 17;149-159

Dweck, C. S (2006) *Mindset: The new psychology of success*. US:Ballantine Books.

Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Evanston, Illinois: Row, Peterson & Company.

Gjerde, S. (2010). *Coaching: hva - hvorfor - hvordan*. Bergen: Fagbokforl.

Grøholt, B. (1999) Familieterapi, systemterapi og selvmordsatferd. *Suicidologi vol (4)*, 10-12

Ivey, A.E., D'Andrea, M., Ivey, M. B. & Simek-Morgan, L. (2009). *Theories of counseling and psychotherapy. A multicultural perspective* (5. utg.) Boston: Allyn and Bacon.

Ivey, A, E., Ivey, M, B, & D'Andrea, Michael J. (2012). *Theories of counseling and psychotherapy: a multicultural perspective*. Los Angeles: Sage.

Johannessen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.) Oslo: Abstrakt Forlag.

Jordan, T. (2002, 14.01.2005). Self-awareness, meta-awareness and the witness self. Developing awareness of ego processes Retrieved 20.02.2013, from www.perspectus.se/tjordan/

Kvalsund, R. (1998). A theory of the person. Trondheim: NTNU.

Kvalsund, R. (2003). *Growth as self-actualization*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Kvalsund, R. & Meyer, K. (2005). *Gruppeveiledning, læring og ressursutvikling*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.

Kvalsund, R. (2005) *Coaching: Metode: Prosess: Relasjon*. Finland: Synergy Publishing.

Kvalsund, R. (2006). *Oppmerksomhet og påvirkning i hjelperelasjoner: viktige ferdigheter for coacher, rådgivere, veiledere og terapeuter*. Trondheim: Tapir akademisk forl.

Kvalsund, R. & Allgood, E. (2009). *Subjektivitet rundt hjelpeforholdet – en Q – metodologisk studie av erfaringer med hjelpeforholdet*. I Karlsdottir, R. Og Kvalsund, R. (red). *Mentoring og Coaching i et læringsperspektiv*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.

Kvalsund, R., & Allgood, E. (2008). Person-in-relation. Dialogue as transformative learning in counseling. In G. Grazina (Ed.), *Santykis ir Pokytis. Tarpasmeniniu rysiu gelmines prielaidosir psichoterapija* (pp. 84-106). Vilnius: Universiteto Leidykla.

Lyhre, J. & Knop, H.H, (2008). *Positiv psykologi, positivt pædagogik*. Danmark: Silkeborg Bogtryk A/S

Macmurray, J. (1954). *Persons in relation*. G.B: Faber, 1961.

Markus, H. & Nurius, P. (1986). Possible Selves. *American Psychologist*, 41(9)954-969.

Myers, D. (2005). *Social Psychology*. New York: McGraw-Hill.

Newby-Clark, I., R., Zanna, M., P. & McGregor, I. (2002). Thinking and Caring About Cognitive Inconsistency: When and for Whom Does Attitudinal Ambivalence Feel Uncomfortable? *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(2), 157–166. doi: 10.1037//0022-3514.82.2.157.

O'Connor, K., M., De Dreu, C., K., W., Schroth, H., Barry, B., Lituchy, T., R. and Bazerman, M., H. (2002). What We Want to Do Versus What We Think We Should Do: An Empirical Investigation of Intrapersonal Conflict. *Journal of Behavioral Decision Making*, 15(), 403-418. doi: 10.1002/bdm.426.

Rogers, C. (1961). *On Becoming a Person*. Boston: Houghton Mifflin.

Schmolck, P. (2013). The QMethod Page. Retrieved 02.04.2013
<http://schmolck.userweb.mwn.de/qmethod/>

Seligman, M. (2002). Authentic Happiness. *Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment*. New York: Free press

Skau, G.M. (2005). *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse I arbeid med mennesker*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.

Stenner, P., Watts, S. & Worrel, M. (2008). Q-Methodology. I Willig, C. & Stainton-Rogers, W. (ed). The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology. London SAGE Publications Ltd.

Stephenson, W. (1952). Some observations on Q Technique. *Psychological Bulletin*, 49(5), 483-498.

Thorsen, A, & Allgood E. (red.) (2010). *Q-metodologi – En velegnet måte å utforske subjektivitet*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Ward, W. (2010). Q and you: The Application of Q Methodology in Recreation Research. I *Proceedings of the 2009 Northeastern Recreation Research Symposium*, (s 75-81). Newton Square: U.S. Forest Service.

Webler, T., Danielson, S., & Tuler, S. (2009). *Using Q method to reveal social perspectives in environmental research*. Greenfield MA: Social and Environmental Research Institute.

(<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/grunnopplaring/pedagogisk-psykologisk-tjeneste-.html?id=699010>)

8 VEDLEGG

8.1 Vedlegg 1 Design og utsagn

Effekter	Nivåer			Celler
Utvikling	Konstant (a)		Vekst (b)	2
Relasjoner	Avhengighet (c)	Uavhengighet (d)	Gjensidighet (e)	3
Fokus	Problemfokus (f)		Positivt fokus	2

ACF: Konstant, avhengighet, problemfokus

1. Det er ikke nødvendig å fortelle barn direkte hva som er problemområdet deres, da de ikke har noe å vinne på det.
22. Når barnet er testet vil jeg lettere kunne gå frem ved å rettlede barnet og foreldrene.
45. Selv om det ligger i mitt arbeid å forholde meg til diagnostisering og testing, vil jeg ikke definere dette som problemfokuset.
42. I møte med foreldre til barn med utfordringer er det viktig at de stoler på at jeg kan ta de rette avgjørelsene når det kommer til utredning av barnet.

ACG: Konstant, avhengighet, positivt fokus

2. Jeg stiller meg kritisk til hvordan vi definerer barn sine problem. Hvordan vi beskriver et problem tenker jeg vil være avgjørende for hvor stort dette problemet oppleves for barnet.
23. Jeg har fokus på mestring i min tilnærming til foreldre og barn, til tross for at barnet kommer til kort på ulike områder.
48. Jeg er bevisst på at tester er med på å farge min oppfattelse av barnet.
31. Det er ikke nødvendig å rettlede foreldre om hva som er best for barnet, dette vet de best selv.

ADF: Konstant, uavhengighet, problemfokus

3. Betydningen av hvilken rådgiver som møter barnet er ikke viktig, da det er gitte rammer for både testing og kartlegging.

24. Jeg ser på testing som noe av det viktigste vi gjør for barna. De trenger dette for å kunne tilrettelegge ut i fra deres begrensninger.

40. Fra foreldrene sitt perspektiv tror jeg ikke de er utilfreds med min kapasitet til å følge dem opp.

27. Da det ligger i mitt yrke å støtte meg til tester og kartlegging kan dette fokuset begrense andre områder som kunne være gunstig å ha oppmerksomhet mot.

ADG: konstant, uavhengig, positivt fokus

4. Selv om foreldre vet lite om hva arbeid jeg gjør, tror jeg de oppfatter meg som optimistisk og flink.

25. Jeg synes ikke det er rett at foreldre holder ting skjult for meg som gjelder deres barn.

30. Det er viktig for meg å vite hva som er mitt arbeidsområde, da foreldre noen ganger ønsker mer hjelp enn det jeg er pålagt å ta ansvar for.

37. Jeg ønsker ikke å teste barn uten at det er helt klare årsaker til det.

AEF: Konstant, gjensidig avhengig, problemfokus

5. Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre.

13. Jeg ser på det med en god dialog som noe av det viktigste for at jeg og foreldre skal kunne samarbeide rundt de områdene barnet begrenses på.

29. Om jeg skulle ta foreldres perspektiv tror jeg de opplever at jeg legger til rette for at de kan uttrykke seg slik de ønsker.

34. Det er vanskelig å opparbeide en god og tillitsfull dialog, da dette krever for mye tid og energi.

AEG: Konstant, gjensidig avhengig, positiv fokus

6. Det å utlevere meg selv personlig hører ikke hjemme i min arbeidssituasjon. Det er foreldrene og barnet det skal handle om.

14. Det er ikke alltid mulig å møte foreldre med en positiv holdning, særlig når de ikke har det selv.

26. Tillitt mellom meg og foreldre er nødvendig for at relasjonen skal kunne utvikles og styrkes.

32. Det er viktig for meg å være ærlig i jobben. Jeg er nødt for å ha tro på barnet og foreldre for at jeg skal kunne hjelpe dem.

BCF: Vekst, avhengighet, problemfokus

7. Det er viktig å innse realiteter i denne jobben, man kan ikke usynlig gjøre barnets problem ved å fokusere på helt andre områder.

15. Det vil være å lure seg selv å hevde at jeg og foreldre er likestilt i forhold til makt og kontroll, da dette hjelpeforholdet skaper en asymmetri.

38. Jeg opplever ikke at alle foreldre har mulighet for endring.

43. Jeg tror ikke å bare fokusere på problemet hos foreldre og barn vil kunne redusere det.

BCG: Vekst, avhengighet, positivt fokus

8. Det er viktig for meg å signalisere en tro på både foreldre og barn, da jeg tenker dette henger sammen med hvordan prosessen videre vil utvikle seg.

16. Min påvirkning og innflytelse er ikke nok for å føre til endring hos foreldre og barn.

33. Ved at jeg har en positiv holdning tror jeg foreldre støtter seg til meg og stoler på at jeg vil gjøre det beste ut av deres situasjon.

28. Jeg tror ikke foreldre og barn forventer at jeg skal ta ansvar for deres utfordringer.

BDF: Vekst, uavhengighet, problemfokus

9. Ved testing og kartlegging vil barnet og foreldre få de svarene de trenger for å kunne hankses med problemet.

17. Jeg tenker at det er foreldre sitt ansvar å jobbe med sine problem, da min jobb i hovedsak dreier seg om å utrede barnet.

39. Jeg tror ikke at foreldre og barn oppfatter meg som å være for travel til å ha tilstrekkelig tid til dem.

35. Fra foreldre og barna sitt perspektiv tror jeg ikke de opplever at jeg er for styrt av testing og utredning av barnet deres.

BDG: Vekst, uavhengighet, positivt fokus

10. Jeg prioriterer konkrete arbeidsoppgaver som rapporter og testing høgest, da dette er oppgaver som forventes å bli gjennomført.

18. Jeg oppfatter meg selv som oppmuntrende og motiverende overfor foreldre og barn, til tross for at jeg ikke alltid har mulighet til å følge dem opp i den grad som er ønskelig.

21. Jeg synes ikke det er ubehagelig med foreldre som støtter seg til meg med ønske om å møte dem på et personlig plan.

36. Jeg er ikke opptatt av å avgrense mitt ansvarsområde. På den måten vil jeg kunne hjelpe på ulike områder.

BEF: Vekst, gjensidig avhengighet, problemfokus

11. Gjensidighet er nødvendig for at foreldre og barn skal kunne forstå at jeg er der når trenger det.

19. Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under.

41. Vi kan ikke alltid ta hensyn til foreldres perspektiv.

47. Foreldre og barns innstilling til meg påvirker ikke meg i så stor grad, jeg gjør jobben min uansett.

BEG: Vekst, gjensidig avhengighet, positivt fokus

12. Hvis jeg skal ta foreldre og barn sine perspektiv så tror ikke jeg de opplever at jeg klarer å se ting fra deres perspektiv.

20. I møte med barnet ønsker jeg å vise respekt og gi anerkjennelse til at barnet kjenner seg selv best.

44. I hvilken grad jeg har tro på foreldre og barn vil ikke nødvendigvis være avgjørende for deres mestring.

46. Jeg tror at ved å ha en god dialog med barn og foreldre vil vi kunne hjelpe hverandre til å se situasjonen på flere måter.

8.2 Vedlegg 2. Informasjonsskriv Forespørsel om deltakelse i masterundersøkelse.

Jeg er masterstudent ved universitetet NTNU, og skal i den forbindelse nå skrive min avsluttende masteroppgave. Tema jeg vil skrive om er rådgivere i PP-tjenesten sine opplevelser av den tilnærmingen de har til hjelperollen. Rådgivere blir i denne sammenheng de som er knyttet opp mot et hjelpeforhold i PP-tjenesten, som vil si psykologer, logopeder, spesialpedagoger etc.

Formålet med masteroppgaven er å se tilnærmingen de bruker i forhold til hvilket fokus rådgiverne har i sin arbeidspraksis knyttet opp mot synet de har på utvikling og hvordan relasjonene som sådan påvirkes.

For å søke å forstå den subjektive opplevelsen til PP-rådgiverne vil det bli brukt Q-metode. Jeg ønsker å ha med forskningsdeltakere som har erfaring fra pedagogisk psykologisk tjeneste. Dere vil få utdelt 48 utsagn som skal sorteres systematisk fra hva som er mest ulik til hva som er mest lik deg selv. Sorteringen vil ta ca 45-60 min.

Forskningsprosjektet er frivillig som dere når som helst trekke dere uten videre begrunnelse og alle data vil da umiddelbart bli slettet. Jeg er underlagt taushetsplikt og all informasjon vil bli behandlet konfidensielt.

I prosjektet er det av interesse at mine funn og tolkninger i så høy grad som mulig stemmer overens med det som er den subjektive opplevelsen deres. Det kan derfor bli behov for en uformell samtale for å bekrefte eller avkrefte de funn som fremkommer.

Denne studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Er dere villig til å delta ber jeg dere sende meg svar på denne eposten innen 15 februar. Nedenfor ligger det en samtykkeerklæring hvor dere kan signere og sende tilbake via mail som er anette.joers@gmail.com.

Skulle det være spørsmål rundt prosjektet kan dere kontakte meg på mail eller tlf:47666442, eventuelt min veileder Camilla Fikse på tlf: 73590470, mail: Camilla.fikse@svt.ntnu.no

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon om dette prosjektet, og er villig til å delta i masteravhandlingen.

Signatur: Mona Agathe Hogstad Telefonnummer 41515999

Med vennlig hilsen

Anette Jørs.

8.3 Vedlegg 3 Instruksjonsbetingelse

Q-sortering: Instruksjon for gjennomføring av 48 utsagn

1. Les først all utsagnene for å få en oversikt over hele innholdet.
2. Del så utsagnene i 3 noenlunde like grupperinger i samsvar med tema for sorteringen som er: *Min egen opplevelse av tilnærmingen jeg har til hjelperollen.*
Gruppe a): de utsagnene som du er enig i, og som beskriver til tilnærming til hjelperollen, (til høyre)
Gruppe b): de utsagnene som du er uenig i og som ikke beskriver deg, (til venstre)
Gruppe c): de utsagnene som er mer nøytrale eller som ikke gir så mye mening (i midten)
3. Du skal nå gjøre mer detaljerte fordelinger, der du skal velge ut tallverdier på hvert utsagn fra en skala på +5 til -5.
4. Først legg ut all utsagnene i gruppe a) de som er lik deg - les så gjennom dem igjen og velg ut to utsagn som er mest lik deg. Plasser utsagnene lengst til høyre, +5 i pakt med skjemaets mønster.
5. Deretter gjør det samme med gruppe b) de utsagnene som er mest ulik deg, og plasser deretter de to utsagnene som er mest ulik deg lengst til venstre, -5 i henhold til skjemaets mønster.
6. Gå så tilbake til de utsagnene som er mest lik deg og velg nå 3 som fortsatt er svært lik deg og plasser dem ved siden av utsagnet som du plasserte lengst til høyre, +4.
7. Gjør nå tilsvarende for den andre gruppen b) velg 3 utsagn og plasser dem på siden av utsagnet som du plasserte lengst til venstre,- 4.
8. Når du kommer til +3 kolonnen, plasser 4 utsagn først under +3 så 4 under -3. Fortsett på samme måte under + 2 og - 2. Videre for +1, -1 og 0 rubrikkene er det de små nyansene som avgjør i hvilken kolonne du plasserer utsagnene. Vær nøye og bruk god tid til å være så nyansert som råd, pass på at du plasserer riktig antall utsagn i hver rubrikk. Plasserer 6 utsagn under +1, -1 og 8 utsagn under 0 (se skjemaets mønster).
9. Når du nå har fullført fordelingen or plasseringen, se over den på nytt og avgjør om du er enig med deg selv - hvis det fortsatt er noe du er misfornøyd med, juster plasseringene slik at du blir fornøyd. Plasser utsagnenes nummer på skjemaet og lever dette.

Lykke til!

8.5 Vedlegg 5: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Camilla Fikse
Institutt for voksnes læring og rådgivningsvitenskap
NTNU
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 29.01.2013

Vår ref.:32918 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 22.01.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

32918	<i>Hvilken opplevelse har rådgivere i PP-tjenesten av sin tilnærming til hjelperollen?</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Camilla Fikse</i>
<i>Student</i>	<i>Anette Jørs</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.05.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Atle Alvhøim

Kjersti Håvardstun

Kjersti Håvardstun tlf: 55 58 29 53
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Anette Jørs, Hospitalsløkkan 13, 7012 TRONDHEIM

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uio.no

8.6 Vedlegg 6: Faktorladninger og korrelasjon mellom faktorene

Litt om tabellen

Q - sortering	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
D Marte	0.7420X	0.0696	0.2483
A Anniken	0.7108X	0.0553	0.1435
A Sofie	0.6017X	0.0342	0.5509
A Berit	0.4456	0.3221	0.5328
A Tove	0.5660	-0.0367	0.5649
A Lotte	0.7433X	0.2121	0.1684
A Vivian	0.6476X	0.3022	0.3961
B Camilla	0.5675	-0.0791	0.6722X
B Julie	0.4959X	0.0473	0.4476
C Ingrid	0.0157	0.2649	0.8732X
C Maria	0.3910	0.0306	0.6016X
C Stine	0.5144	0.5672	0.2658
C Tonje	0.7389X	0.2146	0.3798
C Astrid	0.0399	0.9121X	0.0266

Korrelasjon mellom faktorene:

	1	2	3
1	1.0000	0.2169	0.6189
2	0.2169	1.0000	0.1734
3	0.6189	0.1734	1.0000

8.7 Vedlegg 7: Utsagnenes plassering i faktorene

Nr	Utsagn	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
1	Det er ikke nødvendig å fortelle barn direkte hva som er problemområdet deres, da de ikke har noe å vinne på det.	-1	-1	-5
2	Jeg stiller meg kritisk til hvordan vi definerer barn sine problem. Hvordan vi beskriver et problem tenker jeg vil være avgjørende for hvor stort dette problemet oppleves for barnet.	2	-2	0
3	Betydningen av hvilken rådgiver som møter barnet er ikke viktig, da det er gitte rammer for både testing og kartlegging.	-2	0	2
4	Selv om foreldre vet lite om hva arbeid jeg gjør, tror jeg de oppfatter meg som optimistisk og flink.	1	-2	-2
5	Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre.	-5	-2	2
6	Det å utlevere meg selv personlig hører ikke hjemme i min arbeidssituasjon. Det er foreldrene og barnet det skal handle om.	-1	4	1
7	Det er viktig å innse realiteter i denne jobben, man kan ikke usynlig gjøre barnets problem ved å fokusere på helt andre områder.	0	3	0
8	Det er viktig for meg å signalisere en tro på både foreldre og barn, da jeg tenker dette henger sammen med hvordan prosessen videre vil utvikle seg	4	0	4
9	Ved testing og kartlegging vil barnet og foreldre få de svarene de trenger for å kunne hankses med problemet.	0	-3	-3
10	Jeg prioriterer konkrete arbeidsoppgaver som rapporter og testing høgest, da dette er oppgaver som forventes å bli gjennomført.	-1	-3	0
11	Gjensidighet er nødvendig for at foreldre og barn skal kunne forstå at jeg er der når trenger det.	1	0	1

12	Hvis jeg skal ta foreldre og barn sine perspektiv så tror ikke jeg de opplever at jeg klarer å se ting fra deres perspektiv.	-3	-1	-3
13	Jeg ser på det med en god dialog som noe av det viktigste for at jeg og foreldre skal kunne samarbeide rundt de områdene barnet begrenses på.	4	4	5
14	Det er ikke alltid mulig å møte foreldre med en positiv holdning, særlig når de ikke har det selv.	-4	1	-2
15	Det vil være å lure seg selv å hevde at jeg og foreldre er likestilt i forhold til makt og kontroll, da dette hjelpeforholdet skaper en asymmetri.	-2	0	3
16	Min påvirkning og innflytelse er ikke nok for å føre til endring hos foreldre og barn.	-1	2	0
17	Jeg tenker at det er foreldre sitt ansvar å jobbe med sine problem, da min jobb i hovedsak dreier seg om å utrede barnet.	-4	2	-4
18	Jeg oppfatter meg selv som oppmuntrende og motiverende overfor foreldre og barn, til tross for at jeg ikke alltid har mulighet til å følge dem opp i den grad som er ønskelig.	3	5	0
19	Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under.	0	5	-3
20	I møte med barnet ønsker jeg å vise respekt og gi anerkjennelse til at barnet kjenner seg selv best.	2	-2	2
21	Jeg synes ikke det er ubehagelig med foreldre som støtter seg til meg med ønske om å møte dem på et personlig plan.	1	2	1
22	Når barnet er testet vil jeg lettere kunne gå frem ved å rettlede barnet og foreldrene.	1	3	2
23	Jeg har fokus på mestring i min tilnærming til foreldre og barn, til tross for at barnet kommer til kort på ulike område.	5	-4	4
24	Jeg ser på testing som noe av det viktigste vi gjør for barna. De trenger dette for å kunne tilrettelegge ut i fra deres begrensninger.	-4	1	-1
25	Jeg synes ikke det er rett at foreldre holder ting skjult for meg som gjelder deres barn	-2	3	-2
26	Tillitt mellom meg og foreldre er nødvendig for at relasjonen skal kunne utvikles og styrkes.	5	4	4

27	Da det ligger i mitt yrke å støtte meg til tester og kartlegging kan dette fokuset begrense andre områder som kunne være gunstig å ha oppmerksomhet mot-	0	-3	-2
28	Jeg tror ikke foreldre og barn forventer at jeg skal ta ansvar for deres utfordringer.	-3	-4	-1
29	Om jeg skulle ta foreldres perspektiv tror jeg de opplever at jeg legger til rette for at de kan utrykke seg slik de ønsker.	3	-1	1
30	Det er viktig for meg å vite hva som er mitt arbeidsområde, da foreldre noen ganger ønsker mer hjelp enn det jeg er pålagt å ta ansvar for.	2	2	-1
31	Det er ikke nødvendig å rettlede foreldre om hva som er best for barnet, dette vet de best selv.	-3	-5	-3
32	Det er viktig for meg å være ærlig i jobben. Jeg er nødt for å ha tro på barnet og foreldre for at jeg skal kunne hjelpe dem.	3	0	3
33	Ved at jeg har en positiv holdning tror jeg foreldre støtter seg til meg og stoler på at jeg vil gjøre det beste ut av deres situasjon.	2	-4	3
34	Det er vanskelig å opparbeide en god og tillitsfull dialog, da dette krever for mye tid og energi.	-5	-5	-5
35	Fra foreldre og barna sitt perspektiv tror jeg ikke de opplever at jeg er for styrt av testing og utredning av barnet deres.	2	2	-1
36	Jeg er ikke opptatt av å avgrense mitt ansvarsområde. På den måten vil jeg kunne hjelpe på ulike områder.	-1	-3	0
37	Jeg ønsker ikke å teste barn uten at det er helt klare årsaker til det.	1	2	5
38	Jeg opplever ikke at alle foreldre har mulighet for endring.	-1	1	-4
39	Jeg tror ikke at foreldre og barn oppfatter meg som å være for travel til å ha tilstrekkelig tid til dem.	0	0	0
40	Fra foreldrene sitt perspektiv tror jeg ikke de er utilfreds med min kapasitet til å følge dem opp.	0	-1	-4
41	Vi kan ikke alltid ta hensyn til foreldres perspektiv.	-2	1	0
42	I møte med foreldre til barn med utfordringer er det viktig at de stoler på at jeg kan ta de rette avgjørelsene når det kommer til utredning av barnet.	1	0	1

43	Jeg tror ikke å bare fokusere på problemet hos foreldre og barn vil kunne redusere det.	3	3	2
44	I hvilken grad jeg har tro på foreldre og barn vil ikke nødvendigvis være avgjørende for deres mestring.	-3	-1	-1
45	Selv om det ligger i mitt arbeid å forholde meg til diagnostisering og testing, vil jeg ikke definere dette som problemfokuset.	0	0	-1
46	Jeg tror at ved å ha en god dialog med barn og foreldre vil vi kunne hjelpe hverandre til å se situasjonen på flere måter.	4	1	3
47	Foreldre og barns innstilling til meg påvirker ikke meg i så stor grad, jeg gjør jobben min uansett.	-2	1	-2
48	Jeg er bevisst på at tester er med på å farge min oppfattelse av barnet.	0	-1	1

8.8 Vedlegg 7: Q-sorteringsmønster for de tre faktorene

Faktor 1:

Helt uenig

Helt enig

-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
5	14	12	47	6	39	42	35	32	8	26
34	24	28	3	36	45	11	2	29	46	23
	17	31	41	16	9	37	20	43	13	
		44	25	1	19	22	30	18		
			15	38	7	21	33			
				10	27	4				
					40					
					48					

Faktor 2

Helt uenig

Helt enig

-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
34	23	36	21	1	45	47	35	43	6	18
31	28	9	4	44	32	41	16	22	26	19
	33	27	5	48	3	46	17	25	13	
		10	20	29	42	38	37	7		
			2	40	11	14	30			
				12	8	24				
					15					
					39					

Faktor 3

Helt uenig

Helt enig

-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	5
1	17	9	47	24	41	11	3	46	23	13
34	38	12	27	30	39	21	5	32	26	37
	40	31	14	28	36	29	43	33	8	
		19	25	35	18	48	20	15		
			4	44	16	42	22			
				45	2	6				
					7					
					10					

8.9 Vedlegg 8 Distinguishing statements

Distingsuishing statements faktor 1

Nr	Utsagn	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
2	Jeg stiller meg kritisk til hvordan vi definerer barn sine problem. Hvordan vi beskriver et problem tenker jeg vil være avgjørende for hvor stort dette problemet oppleves for barnet.	+2	-2	0
4	Selv om foreldre vet lite om hva arbeid jeg gjør, tror jeg de oppfatter meg som optimistisk og flink.	1	-2	-2
9	Ved testing og kartlegging vil barnet og foreldre få de svarene de trenger for å kunne hanskkes med problemet.	0	-3	-3
19*	Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under.	0	5	-3
6	Det å utlevere meg selv personlig hører ikke hjemme i min arbeidssituasjon. Det er foreldrene og barnet det skal handle om.	-1	4	1
38	Jeg opplever ikke at alle foreldre har mulighet for endring.	-1	1	-4
41	Vi kan ikke alltid ta hensyn til foreldres perspektiv.	-2	1	0
14	Det er ikke alltid mulig å møte foreldre med en positiv holdning, særlig når de ikke har det selv.	-4	1	-2
5	Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre.	-5	-2	2

Distinguishing statements faktor 2

Nr	Utsagn	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
19*	Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under.	0	5	-3
6	Det å utlevere meg selv personlig hører ikke hjemme i min arbeidssituasjon. Det er foreldrene og barnet det skal handle om.	-1	4	1
7	Det er viktig å innse realiteter i denne jobben, man kan ikke usynliggjøre barnets problem ved å fokusere på helt andre områder.	0	3	0
25*	Jeg synes ikke det er rett at foreldre holder ting skjult for meg som gjelder deres barn.	-2	3	-2
17	Jeg tenker at det er foreldre sitt ansvar å jobbe med sine problem, da min jobb i hovedsak dreier seg om å utrede barnet.	-4	2	-4
14	Det er ikke alltid mulig å møte foreldre med en positiv holdning, særlig når de ikke har det selv.	-4	2	-2
38	Jeg opplever ikke at alle foreldre har mulighet for endring.	-1	1	-4
47	Foreldre og barns innstilling til meg påvirker ikke meg i så stor grad, jeg gjør jobben min uansett.	-2	1	-2
8	Det er viktig for meg å signalisere en tro på både foreldre og barn, da jeg tenker dette henger sammen med hvordan prosessen videre utvikler seg.	4	0	4
32	Det er viktig for meg å være ærlig i jobben. Jeg er nødt for å ha tro på barnet og foreldrene for å kunne hjelpe dem.	3	0	3

5	Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre.	-5	-2	2
20*	I møte med barnet ønsker jeg å vise respekt og gi anerkjennelse til at barnet kjenner seg selv best.	2	-2	2
33*	Ved at jeg har en positiv holdning tror jeg foreldre støtter seg til meg og stoler på at jeg vil gjøre det beste ut av deres situasjon.	2	-4	3
23*	Jeg har fokus på mestring i min tilnærming til foreldre og barn, til tross for at barnet kommer til kort på ulike områder.	5	-4	4

Distinguishing statements for faktor 3

Nr	Utsagn	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
37	Jeg ønsker ikke å teste barn uten at det er helt klare årsaker til det.	1	2	5
15	Det vil være å lure seg selv å hevde at jeg og foreldre er likestilt i forhold til makt og kontroll, da dette hjelpeforholdet skaper en asymmetri.	-2	0	3
5*	Gjensidighet er ikke en nødvendighet i møte med foreldre og barn, da det alltid vil være en av partene som har mest makt i møte med den andre.	-5	-2	2
6	Det å utlevere meg selv personlig hører ikke hjemme i min arbeidssituasjon. Det er foreldrene og barnet det skal handle om.	-1	4	1
18*	Jeg oppfatter meg selv som oppmuntrende og motiverende overfor foreldre og barn, til tross for at jeg ikke alltid har mulighet til å følge dem opp i den grad som er ønskelig.	3	5	0
30	Det er viktig for meg å vite hva som er mitt arbeidsområde, da foreldre noen ganger ønsker mer hjelp enn det jeg er pålagt å ta ansvar for.	2	2	-1
14	Det er ikke alltid mulig å møte foreldre med en positiv holdning, særlig når de ikke har det selv.	-4	1	-2
19*	Den gode dialogen er det som er ønskelig i møte med foreldre og barn, dette begrenses allikevel av tidsrammene jeg jobber under.	0	5	-3
38	Jeg opplever ikke at alle foreldre har mulighet for endring.	-1	1	-4
40	Fra foreldrene sitt perspektiv tror jeg ikke de er utilfreds med min kapasitet til å følge dem opp.	0	-1	-4
1*	Det er ikke nødvendig å fortelle barn direkte hva som er problemområdet deres, da de ikke har noe å vinne på det.	-1	-1	-5

8.10 Vedlegg 9 Consensus statements

nr	Utsagn	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
7	Det er viktig å innse realiteter i denne jobben, man kan ikke usynlig gjøre barnets problem ved å fokusere på helt andre områder.	0	3+	0
10	Jeg prioriterer konkrete arbeidsoppgaver som rapporter og testing høgest, da dette er oppgaver som forventes å bli gjennomført.	-1	-3	0
11*	Gjensidighet er nødvendig for at foreldre og barn skal kunne forstå at jeg er der når trenger det.	1	0	1
12*	Hvis jeg skal ta foreldre og barn sine perspektiv så tror ikke jeg de opplever at jeg klarer å se ting fra deres perspektiv.	-3	-1	-3
13*	Jeg ser på det med en god dialog som noe av det viktigste for at jeg og foreldre skal kunne samarbeide rundt de områdene barnet begrenses på.	4	4	5
16	Min påvirkning og innflytelse er ikke nok for å føre til endring hos foreldre og barn.	-1	2	0
21	Jeg synes ikke det er ubehagelig med foreldre som støtter seg til meg med ønske om å møte dem på et personlig plan.	1	-2	1
22	Når barnet er testet vil jeg lettere kunne gå frem ved å rettlede barnet og foreldrene.	1	3	2
26*	Tillitt mellom meg og foreldre er nødvendig for at relasjonen skal kunne utvikles og styrkes.	5	4	4
27	Da det ligger i mitt yrke å støtte meg til tester og kartlegging kan dette fokusert begrense andre områder som kunne være gunstig å ha oppmerksomhet mot.	0	-3	-2
28	Jeg tror ikke foreldre og barn forventer at jeg skal ta ansvar for deres utfordringer.	-3	-4	-1
31*	Det er ikke nødvendig å rettlede foreldre om hva som er best for barnet, dette vet de best selv.	-3	-5	-3
34*	Det er vanskelig å opparbeide en god og tillitsfull dialog, da dette krever for mye tid og energi.	-5	-5	-5
36	Jeg er ikke opptatt av å avgrense mitt ansvarsområde. På den måten vil jeg kunne hjelpe på ulike områder.	-1	-3	0
39*	Jeg tror ikke at foreldre og barn oppfatter meg som å være for travel til å ha tilstrekkelig tid til dem.	0	0	0
42*	I møte med foreldre til barn med utfordringer er det viktig at de stoler på at jeg kan ta de rette avgjørelsene når det kommer til utredning av barnet.	1	0	1
43*	Jeg tror ikke å bare fokusere på problemet hos foreldre og barn vil kunne redusere det.	3	3	2
44*	I hvilken grad jeg har tro på foreldre og barn vil ikke nødvendigvis være avgjørende for deres mestring.	-3	-1	-1
45*	Selv om det ligger i mitt arbeid å forholde meg til diagnostisering og testing, vil jeg ikke definere dette som problemfokuset.	0	0	-1
46	Jeg tror at ved å ha en god dialog med barn og foreldre vil vi kunne hjelpe hverandre til å se situasjonen på flere måter.	4	1	3
47	Foreldre og barns innstilling til meg påvirker ikke meg i så stor grad, jeg gjør jobben min uansett.	-2	1	-2
48*	Jeg er bevisst på at tester er med på å farge min oppfattelse av barnet.	0	-1	1

8.11 Vedlegg 10 Reliabilitet

	Faktorer		
	1	2	3
Antall definerende variabler	7	1	3
Gjennomsnittlig reliabilitetskoeffisient	0.800	0.800	0.800
Kompositt-reliabilitet	0.966	0.800	0.923
Faktorskårenes standardfeil	0.186	0.447	0.277